

DIKSMUIDE

ADMIRAAL RONARCHSTRAAT

15-17

ARCHEOLOGIENOTA BUREAUONDERZOEK VERSLAG VAN DE RESULTATEN

Titel: **Archeologienota Diksmuide Admiraal Ronarchstraat 15-17**

Erkend archeoloog: **Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114**

Auteurs: **Bart Bot**

Advies specialisten: /

Wetenschappelijke advisering: /

Projectcode bureauonderzoek: **2020F339**

Locatiegegevens: **West-Vlaanderen, Diksmuide, Admiraal Ronarchstraat 15-17**

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: **xmax, xmix; ymax, ymin: 44596, 192434; 44570, 192415**

Kadastergegevens: **Diksmuide, afdeling 1, sectie B, perceelnrs. 331F**

Betrokken actoren: **Bart Bot (erkend archeoloog), opdrachtgever**

Plaats en datum: **Ledeberg, 19/10/2020**

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bart Bot Archeologie.

Bart Bot Archeologie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

1.	Inleiding -----	4
1.1.	Onderzoeksopdracht -----	4
1.2.	Wettelijk kader -----	4
1.3.	Randvoorwaarden -----	6
2.	Onderzoeksmethode -----	7
2.1.	Motivering-----	7
2.2.	Organisatie -----	7
3.	Aanleiding -----	8
3.1.	Huidige toestand -----	8
3.2.	Geplande werken-----	11
4.	Assesmentrapport -----	15
4.1.	Topografische situering-----	15
4.2.	Landschappelijke situering-----	17
4.3.	Bodemkundige situering-----	19
4.4.	Geologische situering-----	20
4.5.	Historische situering -----	23
4.6.	Archeologische voorkennis -----	39
5.	Synthese -----	46
5.1.	Archeologisch verwachtingspatroon-----	46
5.2.	Onderzoeksvragen-----	46
6.	Besluit-----	48
7.	Bibliografie-----	49
8.	Figurenlijst -----	50

1. INLEIDING

1.1. ONDERZOEKSOPDRACHT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande nieuwbouw te Diksmuide (prov. West-Vlaanderen). De archeologienota kadert in een geplande omgevingsvergunningaanvraag met betrekking tot stedenbouwkundige handelingen.

Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2. WETTELIJK KADER

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt

circa **802m²**. Het plangebied ligt binnen de archeologische zone en historische stadskern van de stad Diksmuide.¹

Figuur 1 Historische stadskern Diksmuide en aanduiding projectgebied (rood kader). (bron: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140003>)

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140003> (geraadpleegd op 08/07/2020)

2. ONDERZOEKSMETHODE

2.1. MOTIVERING

Doel van het bureauonderzoek is een zo helder mogelijk beeld te vormen van het archeologisch potentieel. Deze drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van het plangebied. Deze archeologische verwachting wordt getoetst en vergeleken met de geplande werken. Op die manier kan een gefundeerde uitspraak gedaan worden of er al dan niet verder archeologisch onderzoek is aangewezen.

2.2. ORGANISATIE

Om de archeologienota op te stellen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Zo werden diverse bouw- en funderingsplannen verkregen om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen om de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen vormen van de fysisch-geografische situatie, een historisch kader te schetsen en bekende archeologische vindplaatsen te kunnen aantonen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Het meeste kaartmateriaal werd teruggevonden via Geopunt². Dit is de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Cartesius³, een databank met kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied en de ruime omgeving ervan werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed (CAI)⁴ geraadpleegd.

Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

De gebruikte bronnen waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

² <https://www.geopunt.be/kaart>

³ <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

3. AANLEIDING

3.1. HUIDIGE TOESTAND

Het plangebied bevindt zich te Diksmuide (provincie West-Vlaanderen) en heeft een oppervlakte van circa 802m². Op het plangebied staan momenteel twee woningen langs de Admiraal Ronarchstraat, nr. 15 en nr. 17, samen een oppervlakte van 375m². De woning onder nr. 15 is deels onderkelderd. Aan de westelijke zijde bevindt zich een verharde parking.

Figuur 3 Recente orthofoto met aanduiding van het projectgebied (rood kader) (bron: geopunt).

Figuur 5 Zicht op de facade van de woningen. (bron: erkend archeoloog)

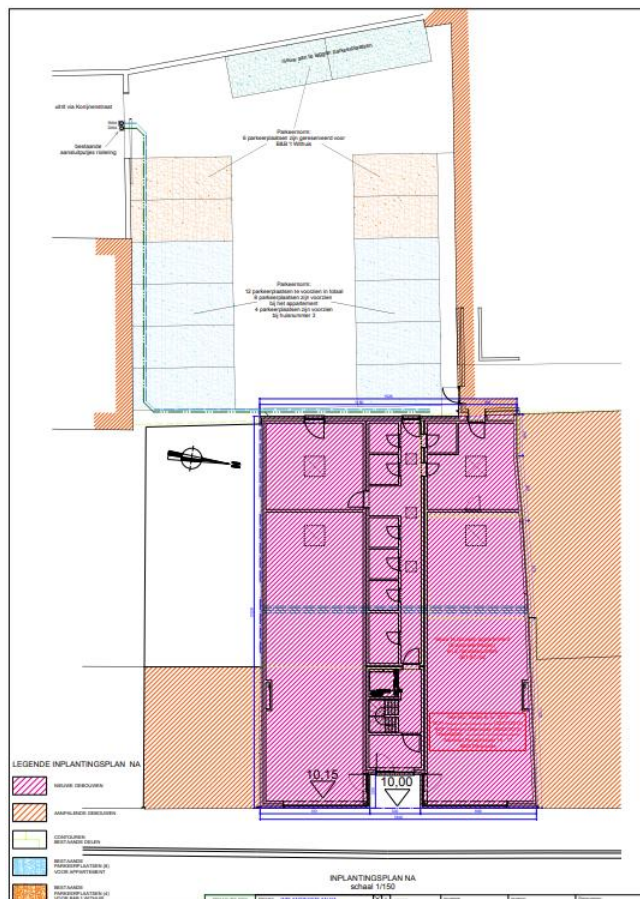
3.2. GEPLANDE WERKEN

Er wordt een stedenbouwkundige omgevingsvergunningsaanvraag ingediend voor de bouw van kantoorruimtes en meergezinswoningen.

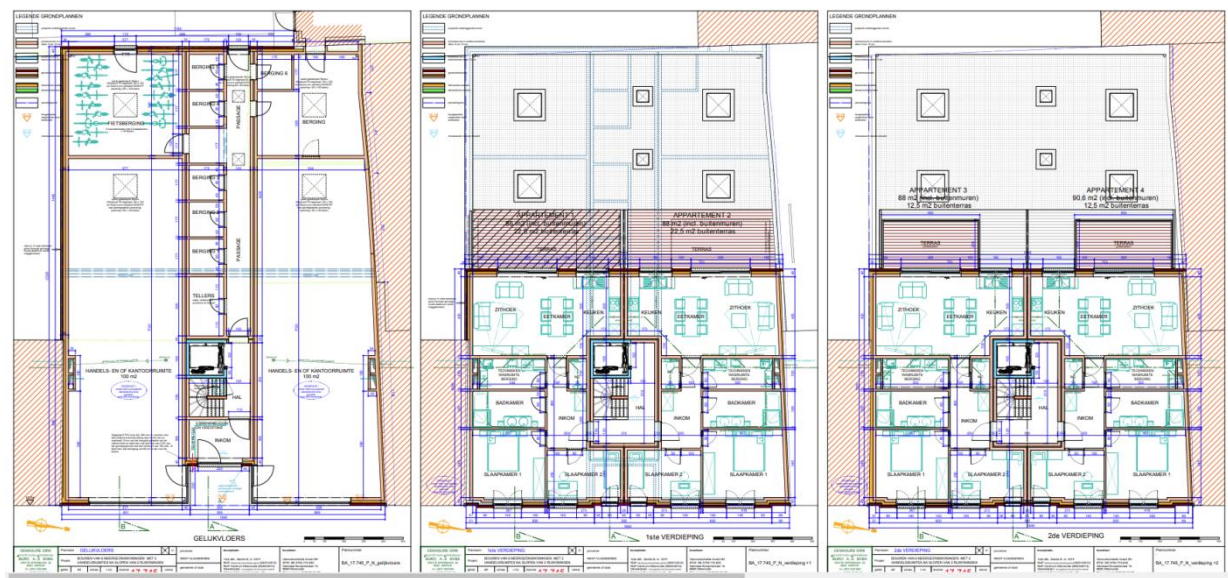
In eerste instantie wordt de bestaande bebouwing gesloopt. Daarna wordt een niet-onderkelderd bouwvolume met 4 verdiepingen gebouwd (zolder inbegrepen). Het gebouw zal twee handels- of kantoorruimtes bevatten op het gelijkvloers. De 3 verdiepingen zullen 6 meergezinswoningen bevatten. Er wordt gefundeerd door middel van een algemene vloerplaat (circa -50cm bodemingreep ten opzichte van het maaiveld) met vorstrand (circa -80cm bodemingreep ten opzichte van het maaiveld).

Binnen het plangebied worden nieuwe rioleringen voorzien die aangesloten worden op bestaande aansluitputjes ter hoogte van de parking aan de westelijke zijde. Het regenwater wordt opgevangen door een nieuwe regenwaterput van 15000l (circa -2,5m bodemingreep). Een liftkoker wordt uitgraven centraal aan de westelijke zijde, ter hoogte van de inkom en hal, ten westen wordt een trekput gegraven (diepte -1,2m). Ter hoogte van de verharding aan de westelijke zijde wordt een parkeerplaats voorzien. De enige bodemingreep op de parking betreft het graven van een dunne sleuf (circa 0,5m breed en 0,9m diep) aan de rand zuidelijke rand ten behoeve van riolering.

In zijn totaliteit hebben de werken betrekking op een oppervlakte van 390m².

Figuur 6 Inplantingsplan. (bron: opdrachtgever)

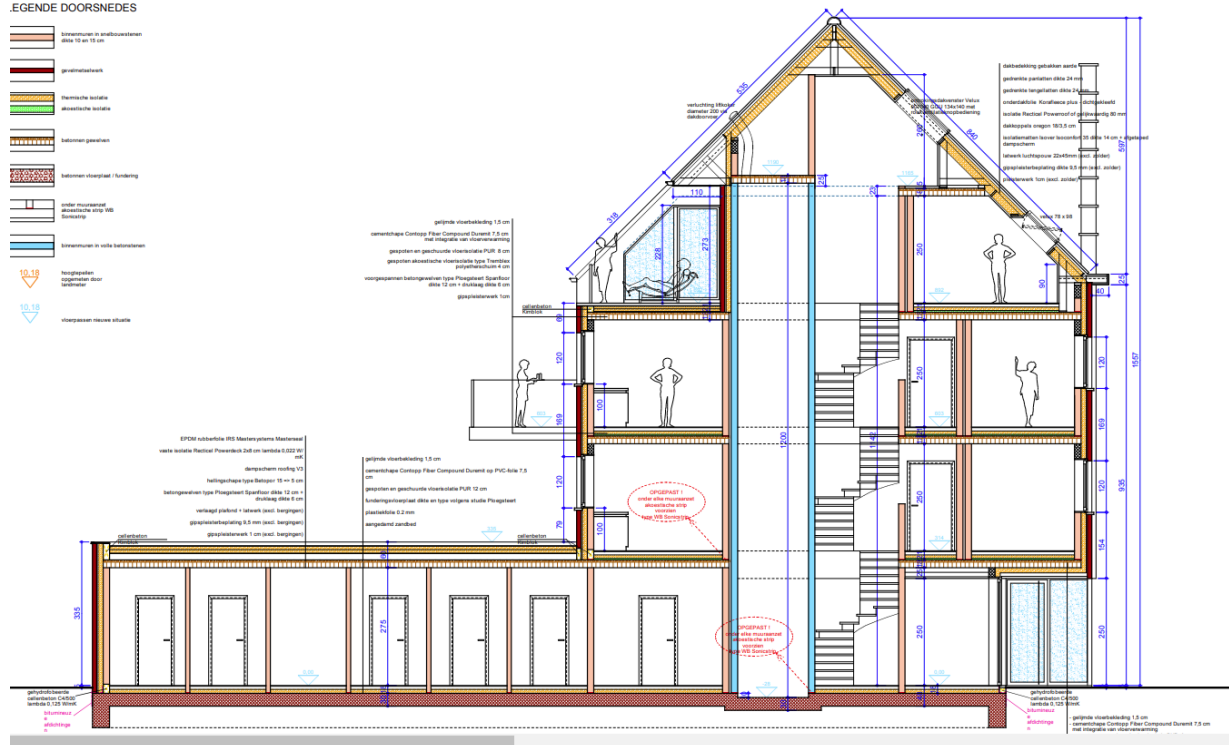
Figuur 7 Uitsnede uit het ontwerpplan. (bron: opdrachtgever)

The diagram illustrates various construction elements and their repair methods:

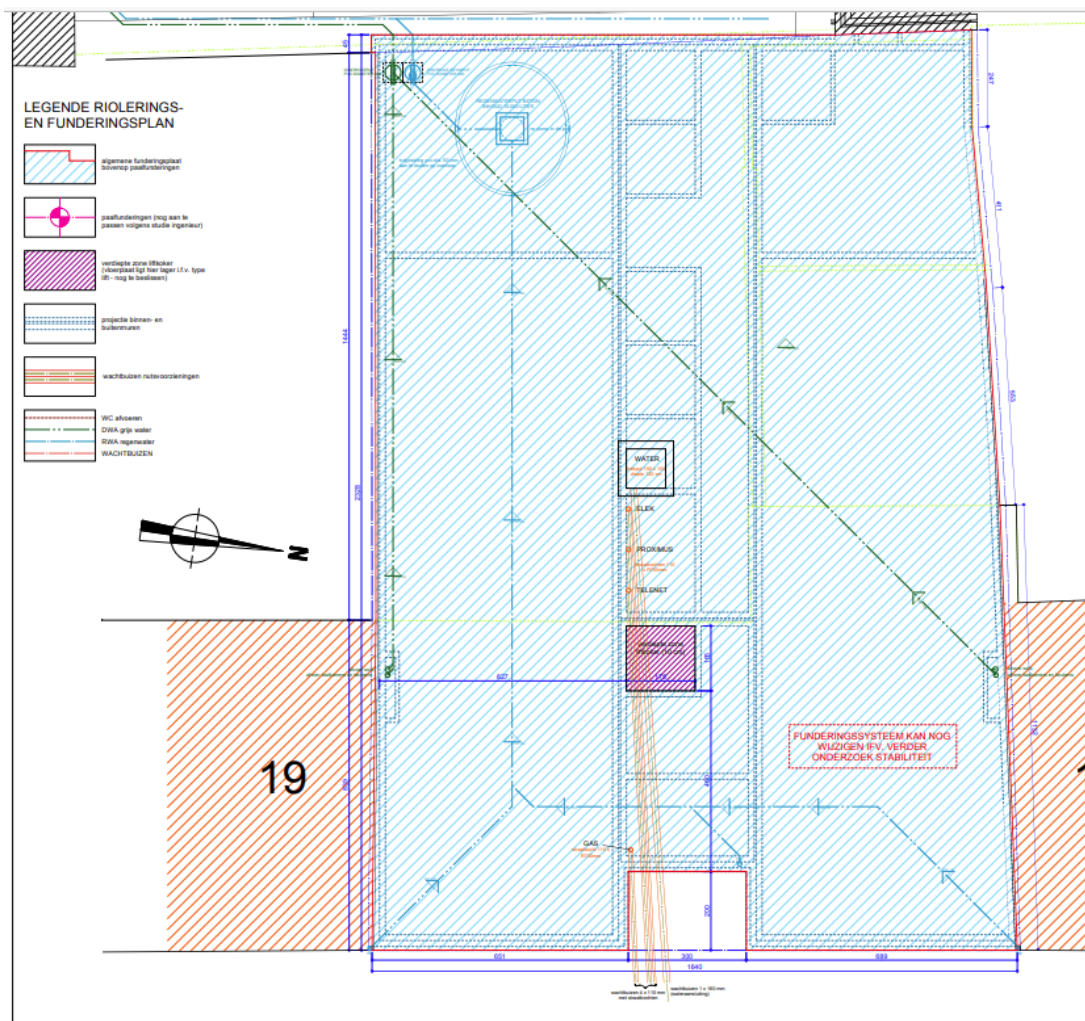
- Steenmuren in aanbouwtoestand** (masonry walls under construction) - shown as a cross-section of a wall with a horizontal line indicating a repair level.
- gemetseld steenwerk** (masonry work) - shown as a cross-section of a wall with a horizontal line indicating a repair level.
- thermische isolatie** (thermal insulation) - shown as a cross-section of a wall with a horizontal line indicating a repair level.
- akustische isolatie** (acoustic insulation) - shown as a cross-section of a wall with a horizontal line indicating a repair level.
- betonnen gewoelen** (concrete slabs) - shown as a cross-section of a wall with a horizontal line indicating a repair level.
- betonnen vloerplaat / fundering** (concrete floor slab / foundation) - shown as a cross-section of a wall with a horizontal line indicating a repair level.
- onder muursteen** (under masonry) - shown as a cross-section of a wall with a horizontal line indicating a repair level.
- akustische ring (SR)** (acoustic ring (SR)) - shown as a cross-section of a wall with a horizontal line indicating a repair level.
- Soniering** (sonication) - shown as a cross-section of a wall with a horizontal line indicating a repair level.
- Steenmuren in volle toestand** (masonry walls in full condition) - shown as a cross-section of a wall with a horizontal line indicating a repair level.

Below the diagram, two arrows indicate the process of repair:

- An orange arrow pointing down from the top section, labeled **10.18**, with the text **hooggeplaat opgevoerd door sondering** (highly placed, raised by sonication).
- A blue arrow pointing down from the bottom section, labeled **10.18**, with the text **voorziening nieuwe situatie** (provision for new situation).

Figuur 8 Doorsnede van de nieuwbouw. (bron: opdrachtgever)

Figuur 9 Uitsnede uit het rioleringsplan. (bron: opdrachtgever)

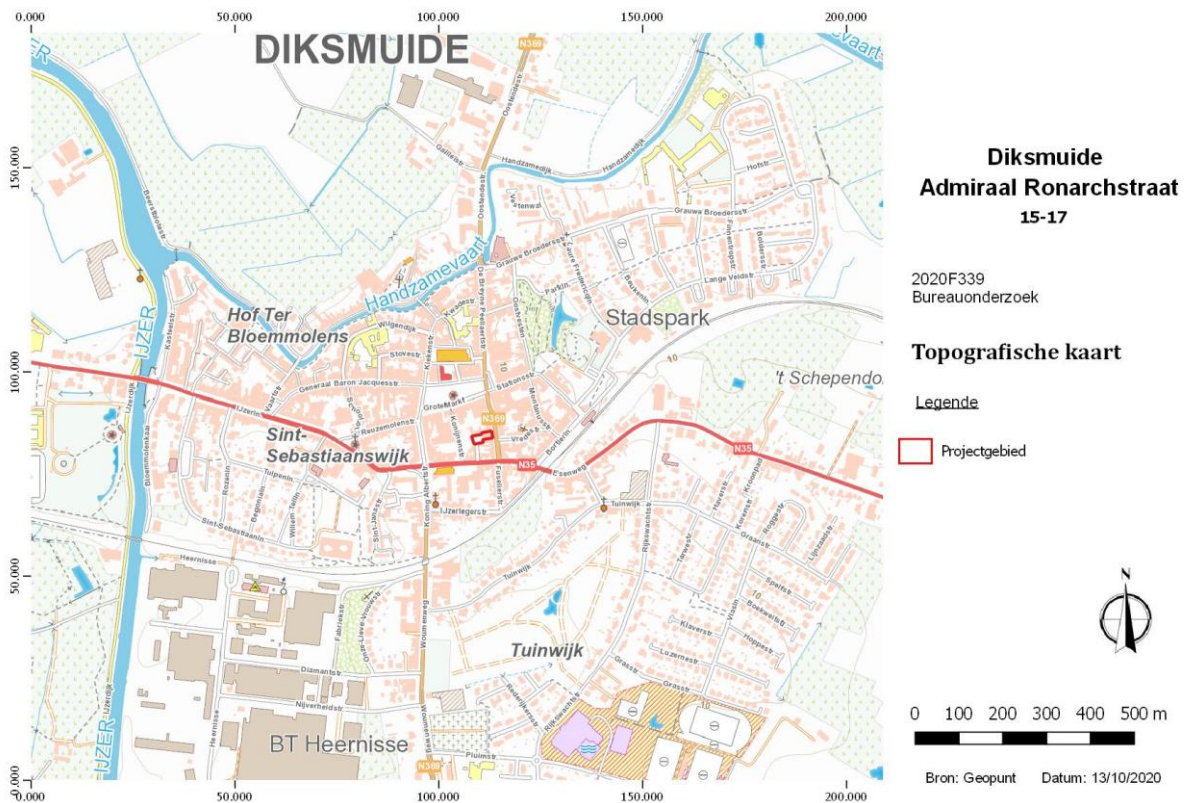
4. ASSESMENTRAPPORT

4.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING

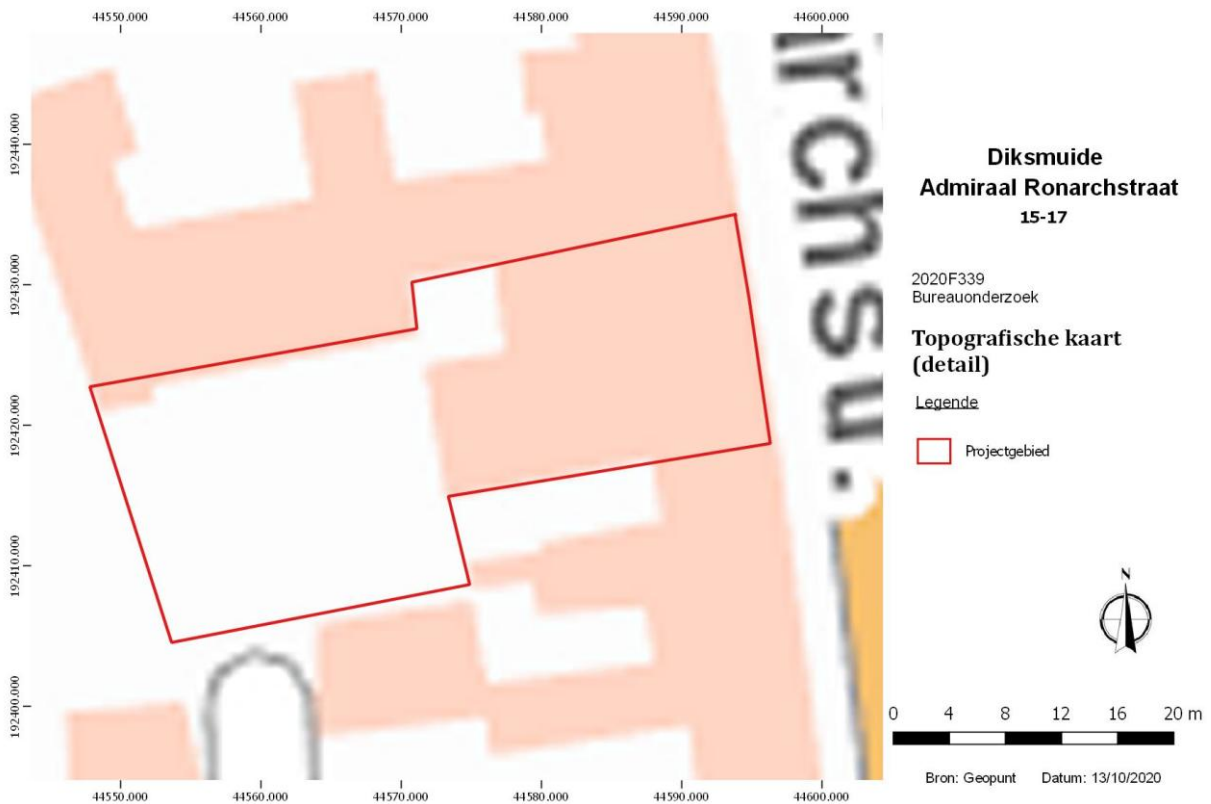
De stad Diksmuide ligt in de provincie West-Vlaanderen, meer bepaald in het noordwestelijke deel van de provincie. De stad situeert zich tussen Nieuwpoort (noorden), Veurne, Alveringem, Lo-Reninge, Vleteren (westen), Staden en Langemark-Poelkapelle (zuiden) en Torhout (oosten). Diksmuide kent 15 deelgemeenten (Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem, Lampernisse, Leke, Nieuwkapelle, Oostkerke, Oudekapelle, Pervijze, Sint-Jacobskapelle, Stuivekenskerke, Vladslo en Woumen). Diksmuide heeft daarmee een oppervlakte van ongeveer 14 939ha en kent ongeveer 16.000 inwoners.

Het projectgebied ligt in het centrum van de stad, ter hoogte van een zijstraat van de Grote Markt. De Grote Markt bevindt zich 75m ten noorden van het projectgebied. De percelen waarop de aanvraag betrekking heeft ligt aan de westelijke zijde van de Admiraal Ronarchstraat, ter hoogte van nrs. 15 en 17. De Ijzer stroomt 780m ten westen van het plangebied, de Handzamevaart op 350m ten norden.

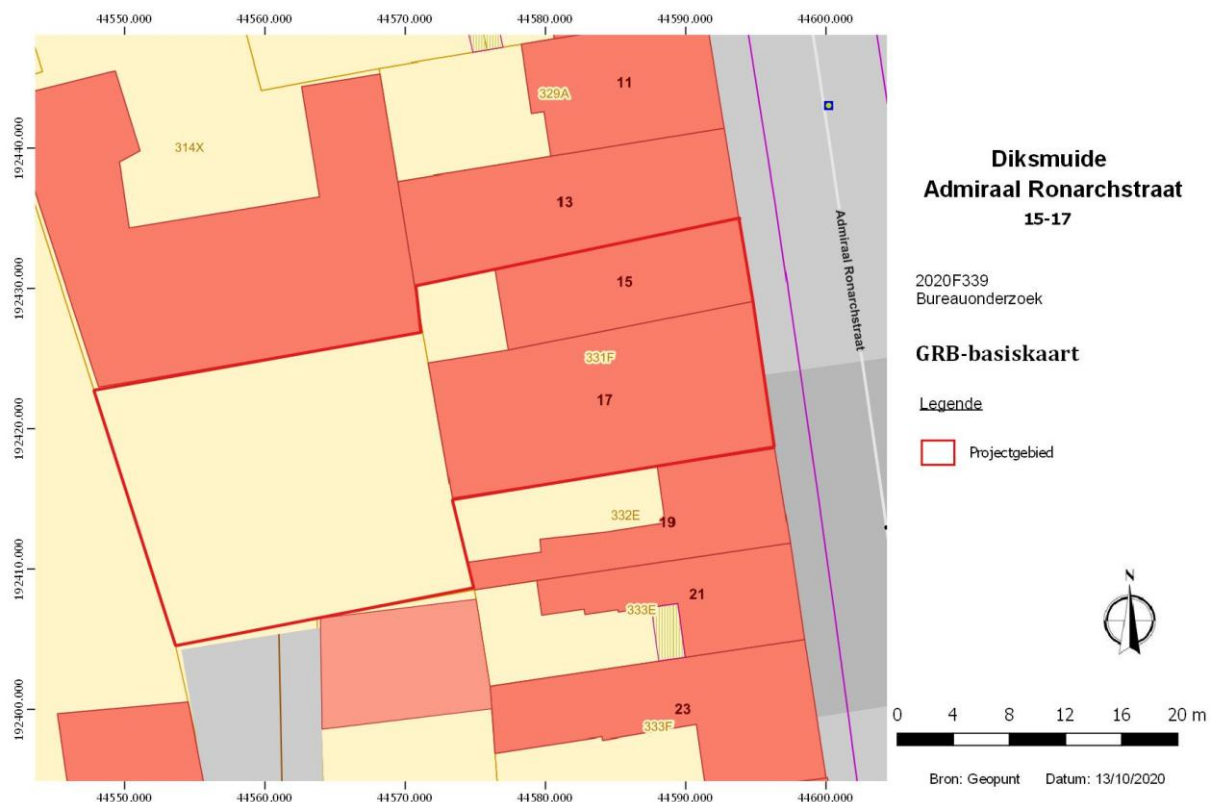
Kadastraal is het projectgebied terug te vinden onder: Diksmuide, afdeling 1, sectie B, perceelnrs. 331F.

Figuur 10 Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt en NGI)

Figuur 11 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt en NGI)

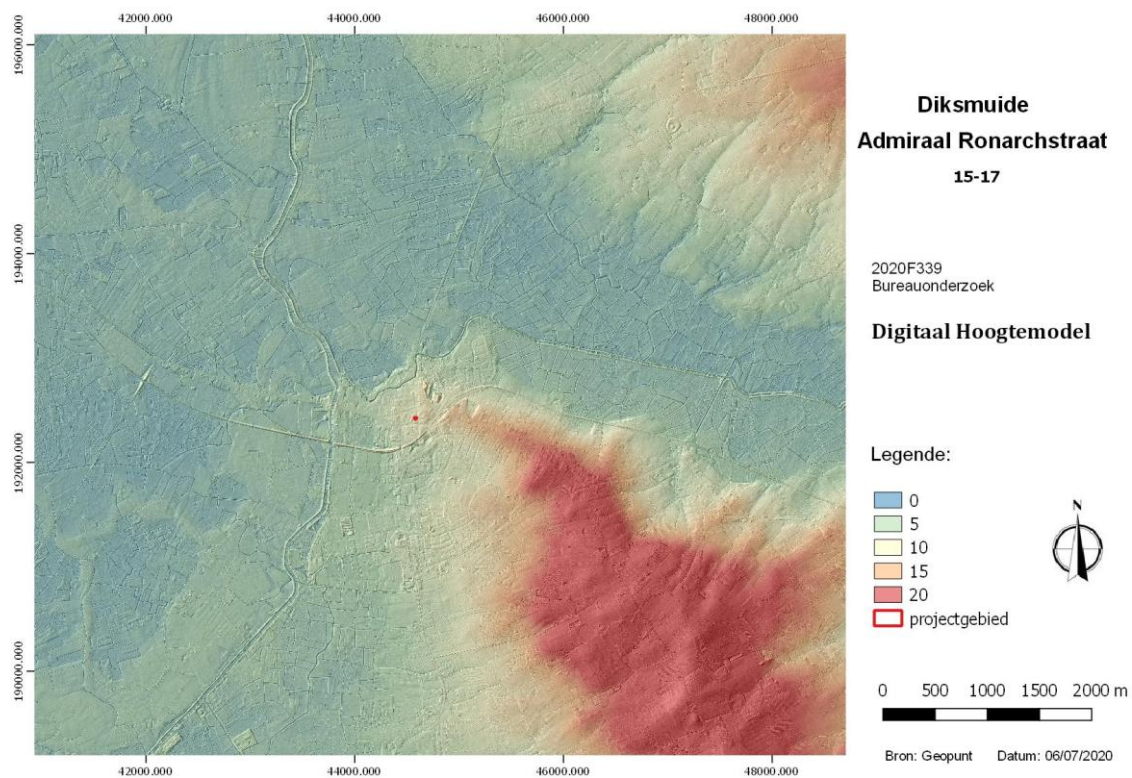

Figuur 12 Kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers. (bron: geopunt)

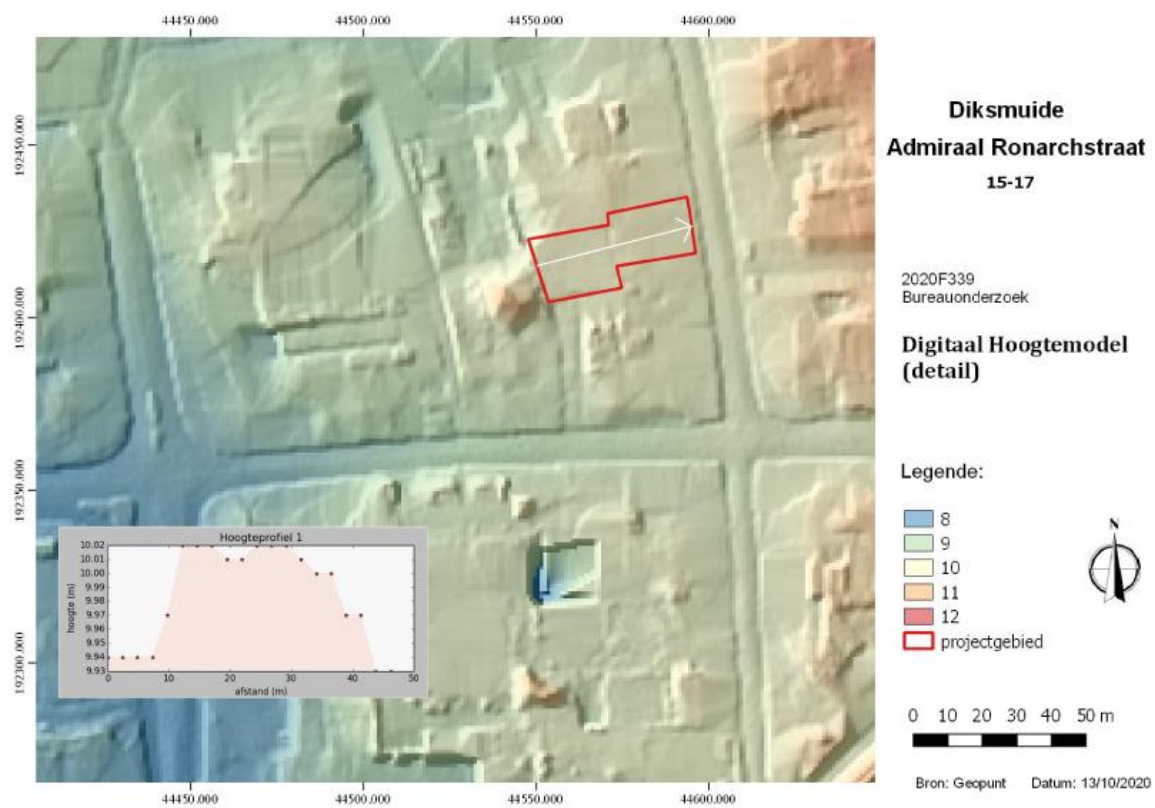
4.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING

Diksmuide ligt in de polderstreek, het vlakke alluviale gebied gevormd door de valleien van de Handzamevaart en de IJzer. De stad zelf ligt op een vooruitgeschoven punt tussen twee vertakkingen van dit lager gelegen gebied. Het grootste deel ten zuidoosten van het centrum behoort tot de zandleemstreek. Voorts zijn er plaatselijke zandige opduikingen.. Het plangebied zelf is vrij vlak, gemiddeld tussen +9,9m TAW en +10m TAW.

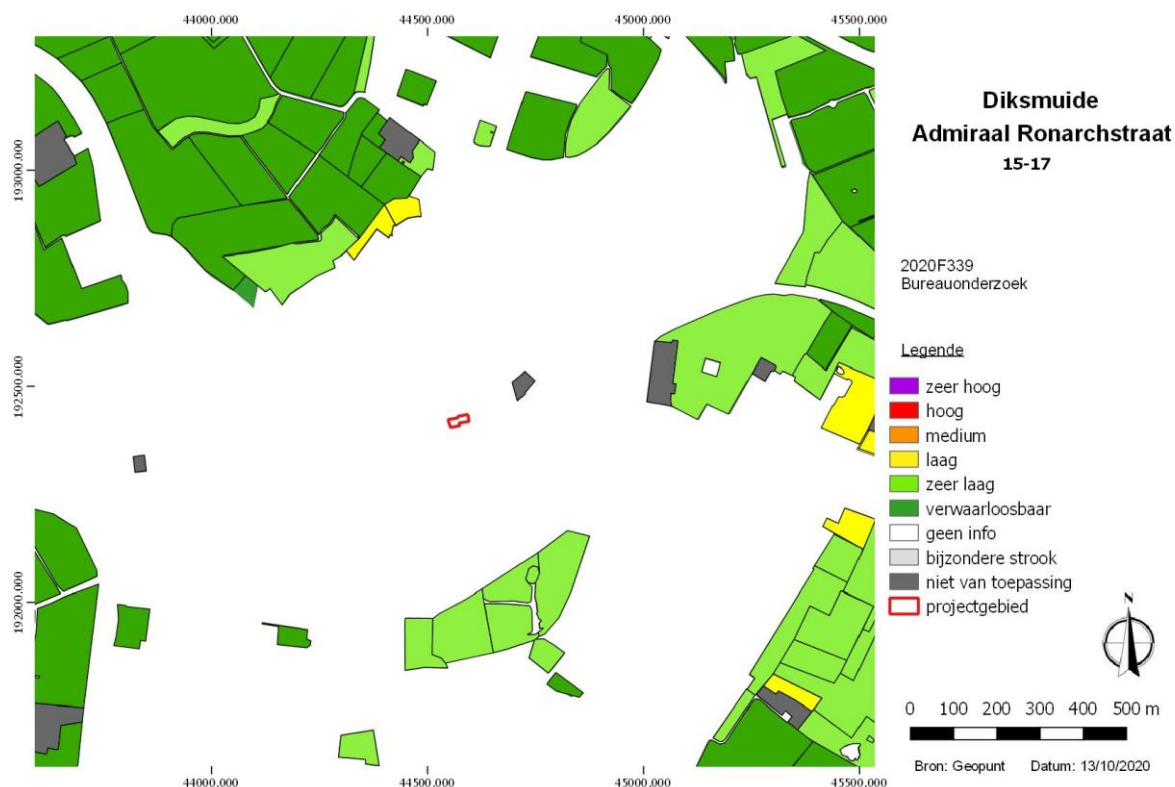
De bodemerosiekaart is ter hoogte van het plangebied wit gekleurd wat betekent dat er geen info voorhanden is. Rondom het plangebied bevinden zich gronden met een zeer laag tot verwaarloosbaar potentieel op erosie.

Figuur 13 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

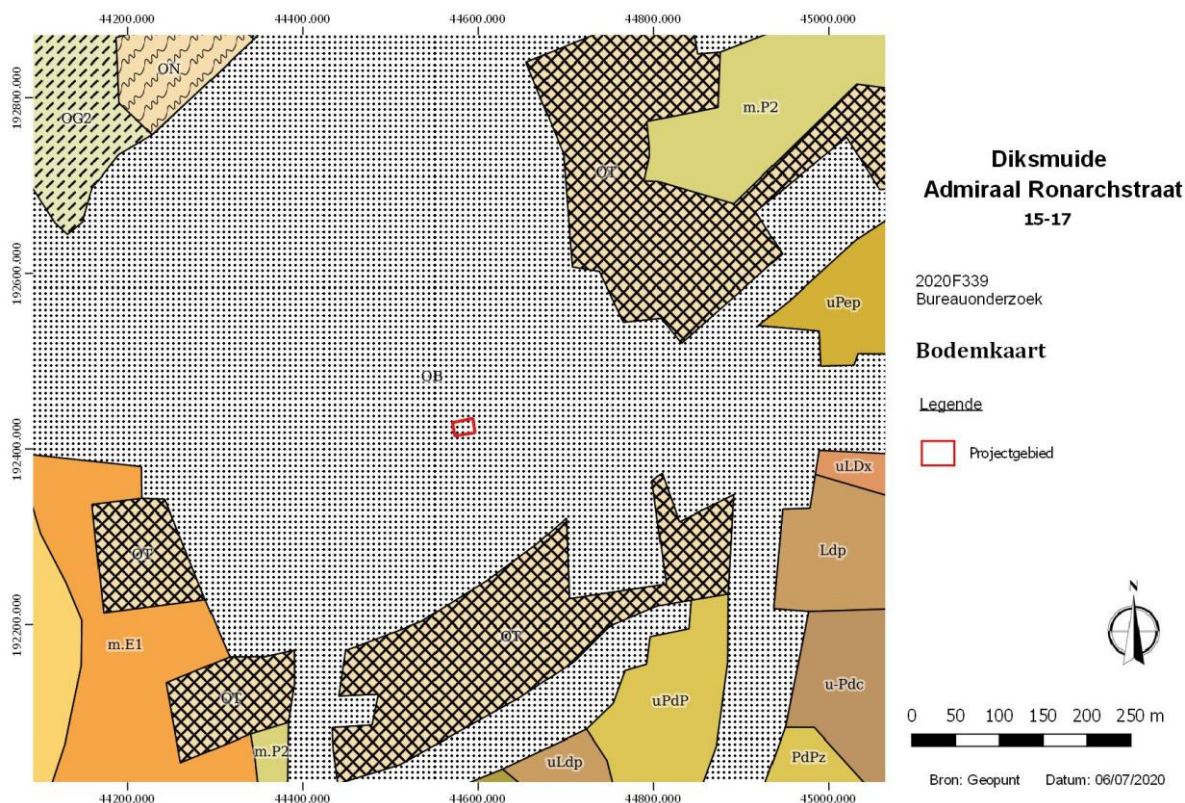
Figuur 14 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (bron: geopunt)

Figuur 15 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

4.3. BODEMKUNDIGE SITUERING

Het bodemtype **OB** betekent dat het plangebied zich binnen bebouwde zone bevindt. Net ten zuiden van het plangebied worden de gronden gekarteerd als ON. Dit zijn antropogene gronden, meestal sterk vergraven. Verder ten zuiden komt een zandleembodem zonder profiel (uLep, uLdp,) en een zandleembodem zonder of onbepaald profiel (uPdP) voor. Ten westen van het plangebied bevinden zich de pleistocene gronden (Middellandpolders, m.P2) en overdekte kreekruggronden (Middellandpolders, m.D5). Ten oosten komt een natte zandleembodem voor zonder profiel (Ldp).

Figuur 16 De bodemkaart en situering van het plangebied. (bron: geopunt)

4.4. GEOLOGISCHE SITUERING

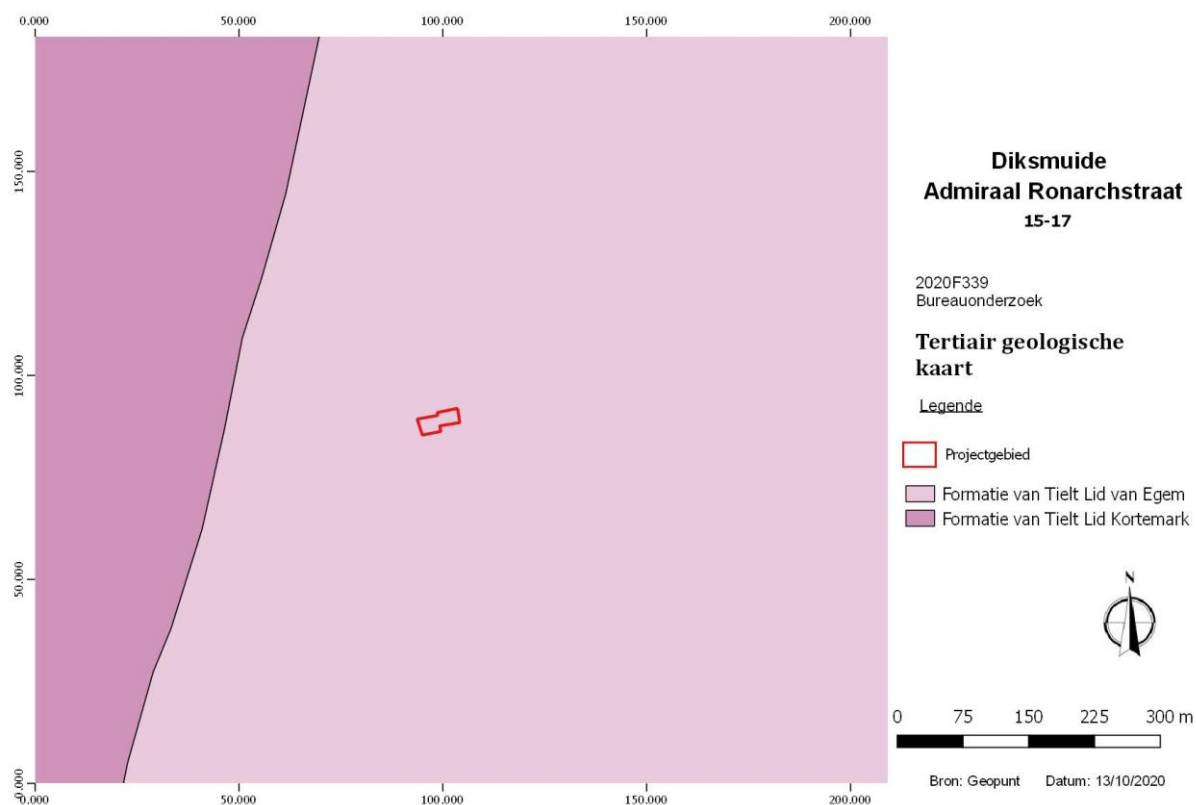
Het Tertiair is (was) een geologisch tijdvak dat de periodes Paleogeen (66,0-23,03Ma) en Neogeen (23,03-2,58Ma) omvat. Het is al enige tijd geen officieel erkend onderdeel meer van de chronostratigrafie zoals deze wordt vastgesteld door de International Commission on Stratigraphy. De benaming wordt echter nog veelvuldig gebruikt en zal ook hier worden toegepast. Wat betreft de tertiair geologische kaart is het projectgebied gelegen ter hoogte van de formatie van Tielt en meer bepaald het lid van Egem. De Formatie van Tielt wordt onderverdeeld in het Lid van Egem (bovenaan) en het Lid van Kortemark (onderaan). De Formatie van Tielt bedekte België tijdens het midden- tot laat-leperiaan (Vroeg-Eoceen). Het Lid van Egem bestaat uit zeer fijn grijsgroen zand met kleilagen, zandsteenbanken.

Het Tertiair (of liever het Neogeen) wordt gevolgd door de jongste periode in de aardgeschiedenis: het Quartair. Deze periode vangt dus 2.58 miljoen jaar geleden aan en is onderverdeeld in twee tijdsnedes (etages): het Pleistoceen en het Holocene. Het Pleistoceen (2.58Ma- 11.7ka) wordt gekenmerkt door grote schommelingen in het klimaat. De (vaak relatief lange) tijden waarin een koud klimaat bestond worden ijstijden (glacialen) genoemd. Tijden waarin het klimaat meer op dat van nu leek worden aangeduid met de term tussenijstijden

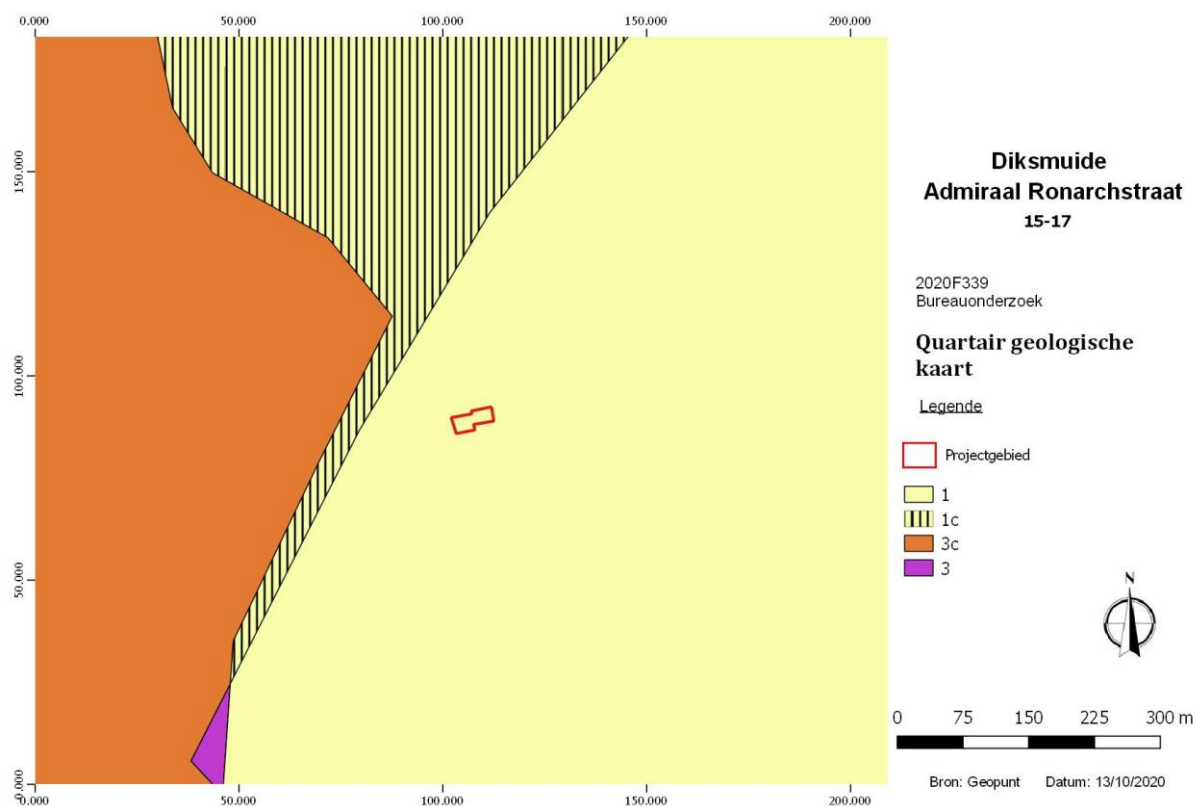
(interglacialen) aangeduid. Deze grote klimaatschommelingen hadden grote gevolgen en de resultaten daarvan zijn vandaag de dag nog op veel plekken in het landschap te herkennen. De jongste tijdsnede die we kennen is (vooralsnog) het Holoceen (11.7ka – heden). Dit tijdvak wordt gekenmerkt door een redelijk warm klimaat en is daarom ook geclassificeerd als een interglaciaal. Met name in het laatste deel van dit tijdvak is de invloed van de mens op de aarde sterk toegenomen, wat voor de geologie grote gevolgen heeft.

De quartair geologische kaart geeft aan dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit het type 1. Dit zijn eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (code **ELPw**), mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn.

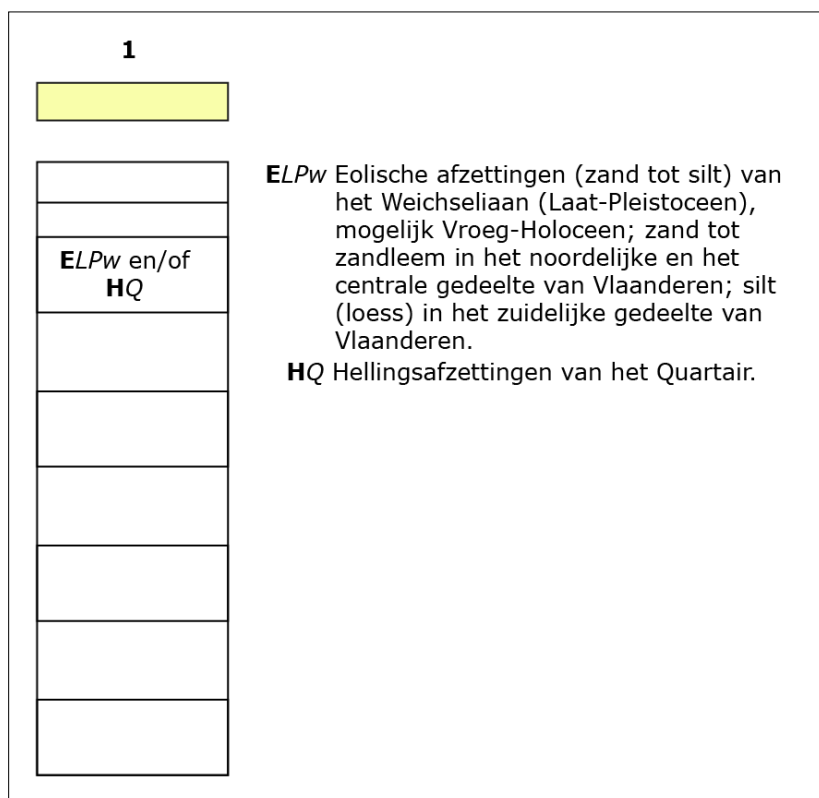
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 17 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 18 Quartaire geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 19 Uitleg quartair type 1. (bron: geopunt)

4.5. HISTORISCHE SITUERING

4.5.1. ALGEMEEN⁵

Aangezien Diksmuide gelegen is op de grens van de zandleemstreek is het goed mogelijk dat het gebied reeds in de vroeg-Romeinse periode gebruikt werd als landbouwgebied. Door de hogere ligging had het gebied minder te lijden onder de verschillende zee-inbraken. De hypothese van de bewoningscontinuïteit wordt echter niet door de literatuur bevestigd (volgens de literaire bronnen wordt Diksmuide pas bewoond vanaf de 9de eeuw, cfr. infra). Belangrijk echter voor het ontstaan van de bewoning in Diksmuide is haar ligging op de rand van een overstromingsgebied en twee vruchtbare landbouwzones (namelijk de pleistocene zandleemstreek en de alluviale gronden of polders). Daarnaast is ook de ligging op de samenvloeiing van twee waterlopen cruciaal. De stadskern van Diksmuide ontstaat bijgevolg niet op de zompige kruising van de IJzer met de Handzamevaart, maar wel tussen de laatste twee bochten van de Handzamevaart voor de monding in de IJzer.

In de late 9de eeuw zou er ter hoogte van Diksmuide een ronde vluchtburcht opgericht zijn als onderdeel van een verdedigingslinie tegen de Noormannen, de zogenaamde castella recens facta. Die structuur zou bestaan hebben uit een vluchtburcht met bijbehorende wal en gracht. Op de Poppkaart uit de 19de eeuw is er ten westen van de huidige kerk een halfcirculaire structuur te zien. Deze wordt gevormd door de Wilgendijk en een gedeelte van de percelering doorheen het huidige Schoolplein. Volgens een studie van H. Van Werveke uit 1965 zouden er langs de Vlaamse en Zeeuwse kust na 890 een aantal van die versterkingen of castella zijn opgericht om het gebied tegen aanvallen van de Noormannen vanuit de zee te beschermen. Dit werd ook aangetoond door opgravingen in onder meer Alveringem, Veurne, Souburg en Middelburg. Typisch voor deze versterkingen was de ronde vorm met een diameter tussen de 150 en 300m. Deze werden telkens omgeven door een gracht en aarden wal waarop een palissade werd gebouwd. Binnen de omwalling bevond er zich dan een kamp, dat in 4 werd verdeeld door twee straten die elkaar kruisten.

In 958 zou Boudewijn III, graaf van Vlaanderen, toestemming gegeven hebben aan Diksmuide om een jaarmarkt te houden. Een archiefstuk van 961 toont een opsomming van tienden door graaf Arnould I verleend aan de Sint-Donaas te Brugge, met onder meer 'Ecclesia de Esna cum

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Diksmuide

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14626> (geraadpleegd op 8 juli 2020).

capellis suis Diccamutha et Clarc' (de kerk van Esen met 'bijkapellen' van Diksmuide en Klerken, Houthulst).

Na de grote overstromingen in de eerste helft van de 11de eeuw, gaat er zich op de rand van het overstromingsgebied te Diksmuide een kleine nederzetting ontwikkelen (dit in tegenstelling tot de these van het voorkomen van continue bewoning). Naar aanleiding van de steeds groeiende bevolking wordt er een kapel, die afhankelijk is van de moederkerk te Esen, opgericht. De bevolking vestigt zich aan de rand van het overstromingsgebied en begint met bosontginning. Zo wordt er in 1119 melding gemaakt van een uitgestrekt bos dat grote delen van Vladslo, Bovenkerke, Koekelare en Eernegem zou beslaan.

In 1089 wordt Diksmuide voor het eerst vermeld als 'Dicasmutha', als afhankelijke kapel van de kerk van Esen. Volgens het toponymisch woordenboek (Gysseling) gaat deze naam terug op de Germaanse vorm 'dikas munpjan'. Dit zou dan afgeleid zijn van het Friese 'dic' (dijk) en 'mude' (monding). 'Mutha' is de latijnse vorm van het Germaanse "muth". Dit alles wijst op een nederzetting ontstaan bij een dijk gebouwd aan of in de monding van een kreek die in de IJzer vloeit. Hierbij gaat het mogelijk om een voorloper van de Handzamevaart. De oever van deze vaart was mogelijk oorspronkelijk verstevigd met een dam, die tot aan de IJzer doorliep. Op die manier kan men 'dijk' in verband brengen met deze vaart.

Op het einde van de 11de eeuw komen de heren van Esen zich als burggraven vestigen in Diksmuide, dit wijst op een toenemend belang van de nederzetting. Ook werden er kasselrijen opgericht en de heren werden aangeduid als burggraven (castellani) onder de graven Boudewijn IV (988-1035) en Boudewijn V (1035-1067).

Vanaf het einde van de 11de eeuw heeft Diksmuide een 'zeehaven' aan de IJzergolf. De monding van de IJzer dringt immers zeer diep in het binnenland binnen. De uiterste punten van het IJzerestuarium zijn Gistel en Diksmuide. Door inpoldering en verzanding zal de scheepvaart geleidelijk aan echter onmogelijk worden. De indijking van de IJzerbedding gebeurde wellicht reeds in de 1ste helft van de 12de eeuw. Dit zou in de percellering nog verschillende sporen van ringdijken achterlaten. De steeds verder opschuivende bedijking wordt bekroond met de aanleg van de IJzerdijk.

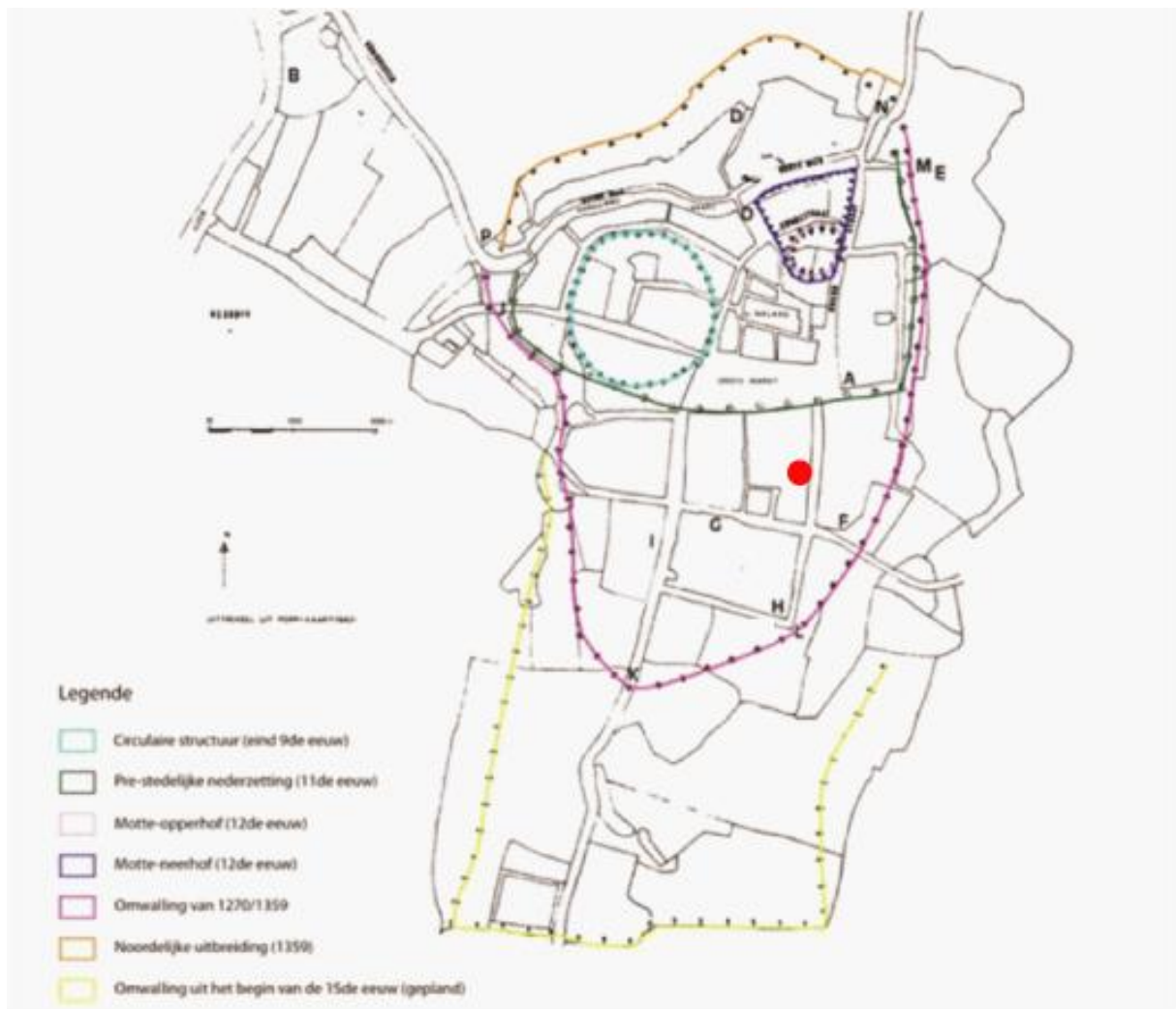
Het feit dat Diksmuide alsmaar belangrijker wordt, wordt duidelijk door de verschuiving van de term 'oppidum' (versterking) in 1120 naar 'portus' (stad) in 1127. De stadsrechten van midden 12de eeuw en de onafhankelijkheid van de parochie Diksmuide in 1144 wijzen in dezelfde richting. Het feit dat Diksmuide in 1104 vermeld wordt als parochie, haar stadsrechten verkrijgt in het midden van de 12de eeuw en in 1144 de onafhankelijkheid bekommt als parochie wijzen

allen ook in deze richting. De kerk wordt als zelfstandige parochiekerk gewijd door bisschop Milo van Terwaan en onder de bescherming van Sint-Niklaas geplaatst. Niettegenstaande de verzanding van de IJzergolf en de teloorgang van de haven van Diksmuide (de stichting van de haven van Nieuwpoort door de graven staat hiermee in verband), blijft Diksmuide een belangrijke stad door de spectaculaire groei van de lakennijverheid.

In de loop van de 12de eeuw wordt er te Diksmuide waarschijnlijk ook een mottekasteel gebouwd, dit volgens de Normandische stijl. Jordaan, burggraaf van Diksmuide en zoon van de eerste heer van Beveren, Diederik (1120-1148), laat in Beveren een motte bouwen. Het gaat echter niet om het kasteel ter hoogte van de IJzer en de Handzamevaart. In de iconografie wordt deze burcht immers met een rechthoekig grondplan en ronde hoektoren afgebeeld (dit type versterking komt voor tot de 13e eeuw). Bovendien is dit kasteel te ver van de stad gelegen en ontbreekt het op die manier aan symbolische machtswaarde. Op basis van de Poppkaart konden archeologen het kasteel echter identificeren op een locatie ten Noorden van de Sint-Niklaaskerk, waar een aaneenschakeling van perceelsgrenzen een halve cirkel vormen. Na extrapolatie bekomt men een cirkel van ca. 70m, wat een gangbare afmeting is voor een motte. Het neerhof moet dan tussen de motte en de Handzamevaart gesitueerd worden. Ook de kaart van Jacob van Deventer (1550) lijkt deze hypothese te bevestigen. Terwijl de stad binnen de omwalling van 1359 praktisch volledig bebouwd is, blijft dat perceel, met uitzondering van de zuidzijde en de noordwesthoek, onbebouwd. Het geknikte tracé van de huidige Kwadestraat vormt nog een bijkomende aanwijzing. Dit kan wijzen op een aanleg van de straat om de motte heen op de gedempte gracht. Het domein van de heren van Diksmuide was aan de Noordstraat (vandaag De Breyne Peellaertstraat) en aan de Handzamevaart gesitueerd. Ook dit is als ommuurd domein duidelijk zichtbaar op de kaart van Deventer. Dit kon echter nog niet bevestigd worden met archeologisch onderzoek.

In de loop van de 13de eeuw wordt de Sint-Niklaaskerk geleidelijk uitgebreid. Tussen 1270 en 1299 wordt de stad, onder graaf Gewijde van Dampierre, versterkt met aarden wallen en een verdedigingsgracht met vier poorten. De contouren van deze omwalling vallen ongeveer samen met de omwalling van 1359. Tegelijkertijd wordt er een versterkt kasteel gebouwd ter hoogte van de samenvloeiing van de IJzer en de Handzamevaart. Omstreeks 1271 wordt een lakenhalle en schepenhuis gebouwd aan de oostzijde van de markt. Andere bronnen gaan ervan uit dat de lakenhalle zich eerder zou gesitueerd hebben op de toenmalige Zwijnmarkt (het huidige Invalidenplein). Ook rond deze periode wordt een begijnhof vermeld (1271). Omstreeks 1299 krijgt de graaf van Dampierre een conflict met zijn leenheer Filips de Schone, waarop Diksmuide door de Fransen wordt ingenomen.

In de 14de eeuw worden de stadspoorten geleidelijk verstenigd. Ook wordt er een stadsmuur gebouwd en de stad kent tevens een uitbreiding in zuidelijke richting. Daarbij wordt gewerkt met een dambordvormig stratenpatroon. De natte broeken ten noorden en westen van de stad wordt gebruikt voor het verdedigingssysteem. In 1359 is de nieuwe stadsomwalling met die uitbreiding naar het noorden afgewerkt, het begijnhof wordt binnen de omwalling opgenomen. Op die manier kan de stad in de toekomst enkel worden uitgebreid in zuidelijke richting. Tussen de 13de en 15de eeuw vormt Diksmuide een zeer belangrijk centrum voor de lakenproductie, gespecialiseerd in het oude luxueuze 'zwarte' laken. Als lid van de Londense Hanze zou Diksmuide een derde plaats bekleden, na Brugge en Ieper. Bij het begin van de 15e eeuw (1404-1415) wordt de stad opnieuw uitgebreid, ditmaal in zuidelijke richting. Het gaat om een rechthoek die aansluit op de oost- en westkant van de stad. De lege stadskas zorgt er echter voor dat de verdedigingsgordel nooit zal worden afgewerkt. Men gaat vanaf 1414 enkel nog reparaties uitvoeren aan de omwalling van 1359. De Honderdjarige Oorlog (1337-1453) en het opstarten van een eigen lakenproductie in Engeland betekent voor Diksmuide de ondergang van de lakennijverheid. De lakenhalle is volledig overbodig geworden en vervalst. In 1513 zal de laatste stadsuitbreiding (deze in zuidelijke richting) na een brand ook opnieuw verdwijnen. In de 15de eeuw telde de stad 6 poorten: de 'Noordpoorte' (overgang huidige De Breyne Peellaertstraat/Oostendestraat), de 'Westpoorte' (ongeveer de huidige Generaal Jacquesstraat-Ijzerlaan), het 'Ijzerenhekke poortje' (huidige Stationsstraat, ter hoogte van de Montanusstraat-Oostvesten), de 'Zuidpoorte' (huidige Woumenweg, aan de spoorwegbrug), de 'Oostpoorte' of 'Nieuwepoorte' (huidige Rozemarijnstraat, spoorwegbedding) en de 'Grauwe Broedersvoetpoorte' (huidige Vestingwal/ Grauwe Broedersstraat).

Figuur 20 Reconstructie van de stadsontwikkeling op de kadasterkaart van Popp met aanduiding van het onderzoeksterrein (rood). (DEWILDE 1986, 134-157.)

Bij de herindeling van de bisdommen in 1559 gaat Diksmuide samen met de deelgemeenten ten oosten van de IJzer over van het bisdom van Doornik naar dat van Brugge. Op 17 augustus 1566 staan de beeldenstormers voor de stadspoorten. Dankzij de stadsmagistraat, die 1 dag respijt vraagt, kunnen de belangrijkste kunstschaten in veiligheid worden gebracht.

In de periode 1561-1571 wordt Diksmuide aangeduid op de Grote Kaart van het Brugse Vrije door Pieter Pourbus. Kort daarna wordt het eerste schepenhuis afgebroken en er wordt een nieuw gebouwd. Na de herovering van Ieper en Veurne in 1590 door de Spaanse landvoogd Alexander Farnese, gaan de Spaanse troepen ten westen van de IJzer een verdedigingslinie aanleggen, dit om het achterliggende poldergebied te vrijwaren van plundertochten door de Watergeuzen vanuit Oostende. Het fort 'ter Hoogbrugge' maakt deel uit van deze linie.

Omstreeks de overgang naar de 17de eeuw zorgt de regering van de aartshertogen Albrecht en Isabella opnieuw voor voorspoed in de kasselrij Veurne-Ambacht. Ook in deze periode vestigen de cisterciënzerinnen zich in Diksmuide, dit blijft echter niet lang duren. In 1671 moeten ze naar Brugge verhuizen, dit omwille van een uitbreiding van de stadswallen. Tijdens deze periode wordt ook ondermeer een nieuwe gevangenis gebouwd, net zoals een groot convent van het begijnhof en ook heel wat huizen worden vernieuwd.

Omstreeks het midden van de 17de eeuw wordt Diksmuide herhaaldelijk door de Fransen ingenomen en opnieuw door de Spanjaarden heroverd. De vrede van Munster (1648) zorgt voor een korte rustperiode. Kort daarna zorgen de imperialistische ambities van Lodewijk XIV opnieuw voor heel wat onrust. Diksmuide wordt een speelbal tussen Frankrijk en Spanje. Het Verdrag van Rijswyck uit 1697 zorgt ervoor dat Diksmuide opnieuw bij de Spaanse Nederlanden wordt gevoegd, in deze periode wordt het 13de-eeuwse kasteel op de samenvloeiing van de IJzer en de Handzamevaart afgebroken. Op het einde van de 18de eeuw wordt het opnieuw onrustig in Diksmuide. Met het uitbreken van de Franse revolutie vallen de Franse troepen de Zuidelijke Nederlanden opnieuw aan en ze verslaan de Oostenrijkers bij de Slag van Jemappes. Kort daarop worden de Fransen echter opnieuw verslagen. In deze periode is er in Diksmuide een enorme geallieerde troepenbeweging. Op 26 juni 1794 worden de Zuidelijke Nederlanden definitief ingelijfd bij Frankrijk. De komende 20 jaar zal Diksmuide tot het Franse departement van de Leie behoren. In 1796 worden de religieuze gebouwen allemaal nationaal goed en nadien openbaar verkocht. Een deel van het begijnhof wordt gebruikt voor militaire doeleinden.

In de 19de eeuw vindt een gedeeltelijke slechting van de vestingen (wellicht ook van de stadspoorten) plaats. Vanaf 1801 valt Diksmuide onder het bisdom van Gent en vanaf 1834 opnieuw onder Brugge. In deze periode wordt aan het huidige Schoolplein een jongensschool gebouwd, kort daarna wordt er ook een meisjesschool gebouwd. Diksmuide ontwikkelt zich tot een heuse onderwijsstad.

Bij het begin van de 20ste eeuw worden nog twee nieuwe spoorlijnen in gebruik genomen (lijn 107 Diksmuide-Woumen-Merkem-Bikschote-Elverdinge-Ieper en Merkem-Oostvleteren-Poperinge en lijn 132 van de Buurtspoorwegen Oostende-LekeDiksmuide). Hierdoor wordt de 'Noorderbrug' of 'Beerstbrug' uit 1774 versterkt en wordt er een station van de Buurtspoorwegen opgericht.

Vóór de Eerste Wereldoorlog was Diksmuide een kleine historische stad met nog deels bewaarde vestingen met daarop nog een tweetal molens. Er waren een 12-tal brouwerijen en

ook de boter- en diamantnijverheid waren belangrijk. Er waren ongeveer 350 mensen actief in de diamantnijverheid.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog komt Diksmuide al snel in de vuurlinie te liggen. Na de val van Brugge (14 oktober 1914) beslist Koning Albert I om de linkeroever van de IJzer te versterken door de bruggenhoofden uit te bouwen op de rechteroever. Aan het begin van de IJzerslag (18 tot 31 oktober 1914) zijn er 3: Nieuwpoort, Schoorbakke (Pervijze (Diksmuide)) op de grens met Schore (Middelkerke) en Diksmuide zelf. De verdeling van het Belgische Leger ziet er op 15 oktober als volgt uit: De Eerste, Tweede en Vierde Divisie achter de IJzer, delen van de Derde Divisie zijn gestationeerd te Lampernisse als reserve, de Vijfde en Zesde Divisie bevinden zich respectievelijk ten noorden en ten zuiden van het bos van Houthulst. Op 16 oktober trekken deze zich echter al terug achter het Kanaal IJzer-Ieper of de Ieperlee.

Bij het begin van de IJzerslag strekt er zich een voorlinie uit over Westende, Nieuwendamme (Mannekensvere, Middelkerke), Sint-Pieterskapelle (Middelkerke), Leke en Vladslo (Diksmuide). Er zijn voorposten in Lombardsijde, Mannekensvere, Schore (Middelkerke), Keiem en Beerst (Diksmuide) en de drie bruggenhoofden. Het Belgische front langs de IJzer en het kanaal Ieper-IJzer (39 km tussen Nieuwpoort en Boezinge) was in 6 sectoren ingedeeld, waarvan 4 belangrijk voor Groot-Diksmuide. Een Eerste Divisie, o.l.v. generaal Baix, opgesteld vanaf Sint-Joris (Nieuwpoort) tot het midden van de bocht van Tervate (Stuivekenskerke, Diksmuide). Deze staan ook in voor het bruggenhoofd Schoorbrakke en de voorpost te Schore. De Vierde Divisie, o.l.v. generaal Michel, staat opgesteld vanaf Tervate tot aan hoeve 'Torenhof', ter hoogte van Oud-Stuivekens (Stuivekenskerke, Diksmuide). De Brigade Franse 'fusiliers marins' van Ronarch gaan het bruggenhoofd Diksmuide verdedigen. Deze laatsten worden bijgestaan door delen van de Belgische Derde Divisie. De Vijfde Divisie, o.l.v. Guiette, staat in voor de sector vanaf Sint-Jacobskapelle (Diksmuide) tot de Drie Grachten (kanaal Ieper-IJzer). Er worden gevechtsstellingen en loopgraven uitgegraven op de linkeroever van de IJzer (eerste linie). De rivier vormt een goede natuurlijke verdedigingslinie, bovendien ligt de linkeroever bijna 2m hoger dan de rechteroever. Deze relatieve veiligheid wordt echter verzwakt aangezien de Belgen van opzij kunnen worden beschoten door de grote 'bocht van Tervate'.

Tijdens de 'Slag om Diksmuide' (16 oktober tot 10 november 1914) wordt Diksmuide voortdurend onder vuur genomen door de Duitsers. Op dit moment wordt de stad verdedigd door 6000 Franse marine-fusiliers onder leiding van admiraal Ronarch. Deze marine fusiliers hadden een belangrijke linie in de buurt van het projectgebied. Ze worden bijgestaan door 5000 Belgen van het Elfde Regiment onder leiding van kolonel Leermans en het Twaalfde Regiment onder leiding van kolonel Jacques van de 'Brigade van Meiser van de Derde Divisie'. De Grote

Markt van Diksmuide is een belangrijk punt, waardoor ze een mikpunt voor vijandelijk geschut wordt. Op 20 oktober 1914 wordt Lombardsijde (Middelkerke) definitief veroverd. Zo heeft het Belgische Leger op de oostelijke oever van de IJzer enkel nog Diksmuide, dat stand houdt. Vanuit Vladslo wordt Diksmuide zeer zwaar beschoten. De eerste Duitse bestorming vanuit Esen en Beerst wordt afgeslagen. In de nacht van 30 op 31 oktober moeten de Duitsers hun loopgraven tussen de IJzer en de spoorweg verlaten, dit omwille van de geslaagde onderwaterzetting. De 'Slag van de IJzer' en de korte bewegingsoorlog is voorbij. Op 10 november 1914 valt de stad en het bruggenhoofd dan toch in Duitse handen. Op dat moment wordt ze nog enkel verdedigd door de Franse marinefusiliers. De Belgische soldaten zijn al de IJzer overgestoken. De meeste inwoners hebben de stad ondertussen ook ontvlucht. De Duitsers richten nadien ook hun stellingen in. Ze leggen op het grondgebied van Esen een tweede verdedigingslinie aan, de zogenaamde Eessenerstellung. Tot die tweede linie behoren de loopgraven Alliance en Ananas. Na de IJzerslag ontwikkelt zich het front rond de IJzer. De Belgische troepen bezetten de westelijke oever, terwijl de Duitse soldaten zich ingraven op de andere oever.

4.5.2. KAARTMATERIAAL

De Deventerkaart (1550-1565) toont zeer duidelijk het dambordpatroon aan van de 13de-eeuwse zuidelijke stadsuitbreiding van Diksmuide. Het dambordpatroon wijst op het feit dat deze uitbreiding planmatig verliep vanaf de Grote Markt, geënt op de Ieperstraat. Het plangebied is bebouwd en bevindt zich, zoals heden ten dage, langs een zuidelijke zijstraat van de Grote Markt. Ten westen van de bebouwing bevinden zich de achtererven.

Op de Sanderuskaart uit 1641 wordt bebouwing weergegeven binnen het plangebied. De huisjes met zadeldak en westelijk georiënteerde tuinen worden vrij duidelijk afgebeeld. Op een kaart uit 1649 is staat een zelfde situatie afgebeeld.

Op de kaart van Frickx (1744) is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. Het ontbreken van bebouwing op deze kaart betekent dus niet per definitie dat er geen gebouwen stonden. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten immers zeer weinig aandacht. Het georefereren van dergelijke kaarten is, doordat zij niet schaalvast zijn, vrijwel onmogelijk.

De kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik werd opgesteld tussen 1771 en 1777 door de graaf de Ferraris. Het is een interessant document, omdat alle gebouwen ingemeten werden en ook de omgeving werd vrij waarheidsgetrouw opgetekend (rivieren, grachten, poelen, bossen, hagen, etc.). Er dient wel de kanttekening gemaakt te worden dat deze kaart vooral vanuit een militair standpunt opgetekend werd. De gebieden die in dat kader minder interessant waren, werden minder nauwkeurig ingemeten. Op de kaart van Ferraris (1777) staat

een vrij groot gebouw afgebeeld binnen de contouren van het plangebied. Ten westen en ten zuidwesten bevinden zich moestuinen.

De kadastrale kaarten die tot de Atlas der Buurtwegen werden opgemaakt tussen 1843 en 1845 naar aanleiding van de uitvoering van een wet uit 1841. De bedoeling was een inventaris te maken van alle kleine wegen met openbaar karakter. Ook op deze kaart wordt nog steeds bebouwing afgebeeld. Deze bebouwing bevindt zich ten oosten (langs de Admiraal Ronarchtsraat), ten noorden en ten westen. In het zuiden bevindt zich een kleine open ruimte.

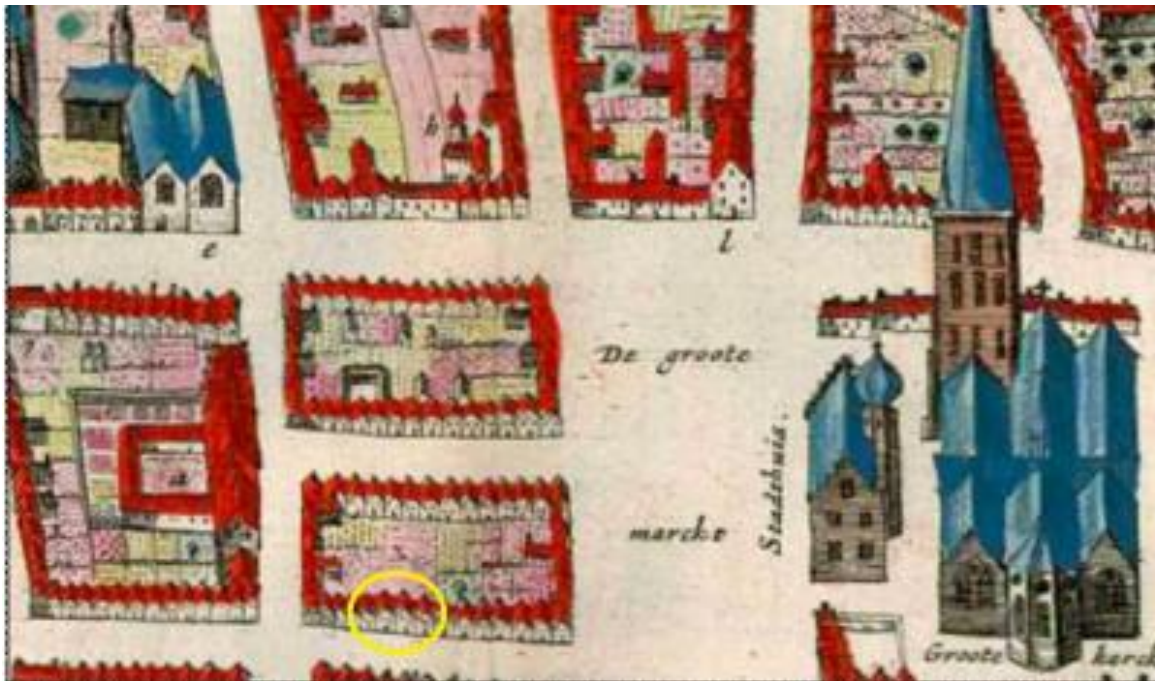
De kaart Vandermaelen (1846-1854) biedt weinig nieuwe info.

De loopgravenkaart uit 1917 toont geen structuren binnen het plangebied. Ten oosten en ten zuiden situeren zich loopgraven. Ook op de loopgravenkaart van januari 1918 wordt net ten oosten een loopgraaf afgebeeld.

De orthofoto uit 1971 is niet scherp genoeg. De orthofoto van 1990 toont vermoedelijk de situatie zoals deze vandaag is.

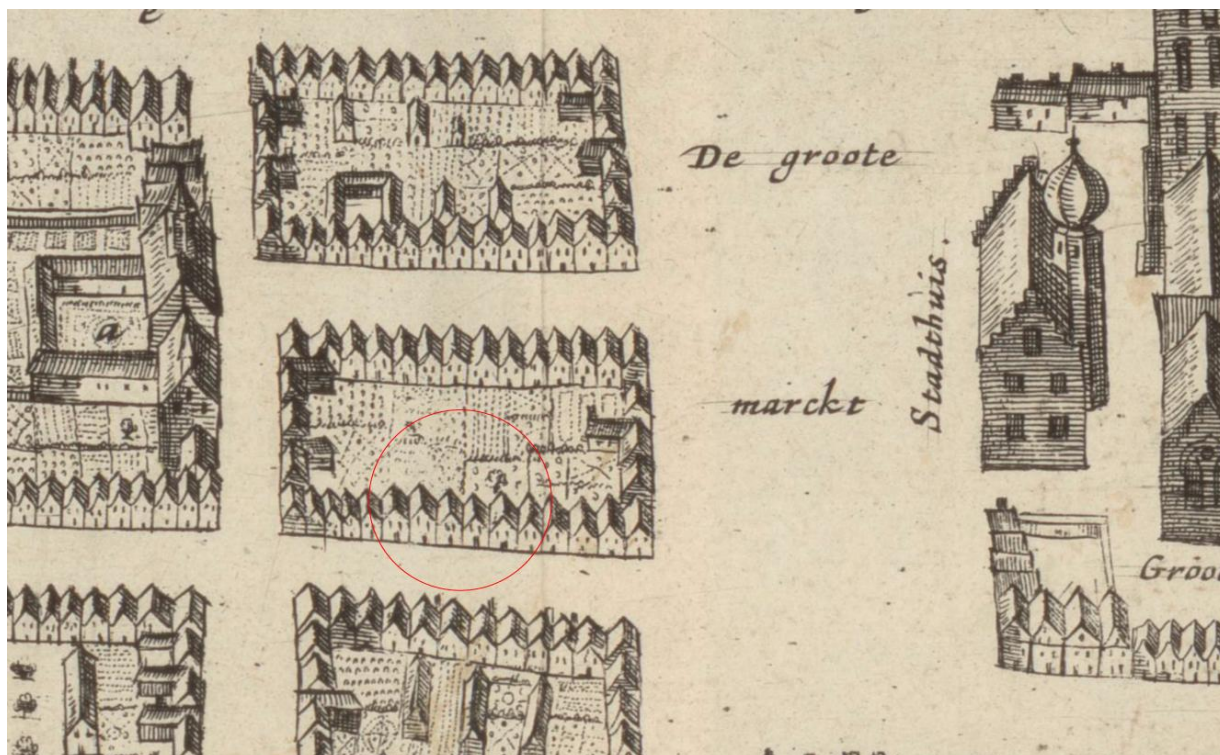
Figuur 21 Projectgebied weergegeven op de kaart Deventer (1550-1565) van Diksmuide (bron: <https://uurl.kbr.be/1043790>)

Figuur 22 Projectgebied weergegeven op de kaart van Vedastus Du Plouich, ca.1640 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

Figuur 23 Kaart uit 1649 met aanduiding van het plangebied. (bron: <https://uurl.kbr.be/1600991> 1649)

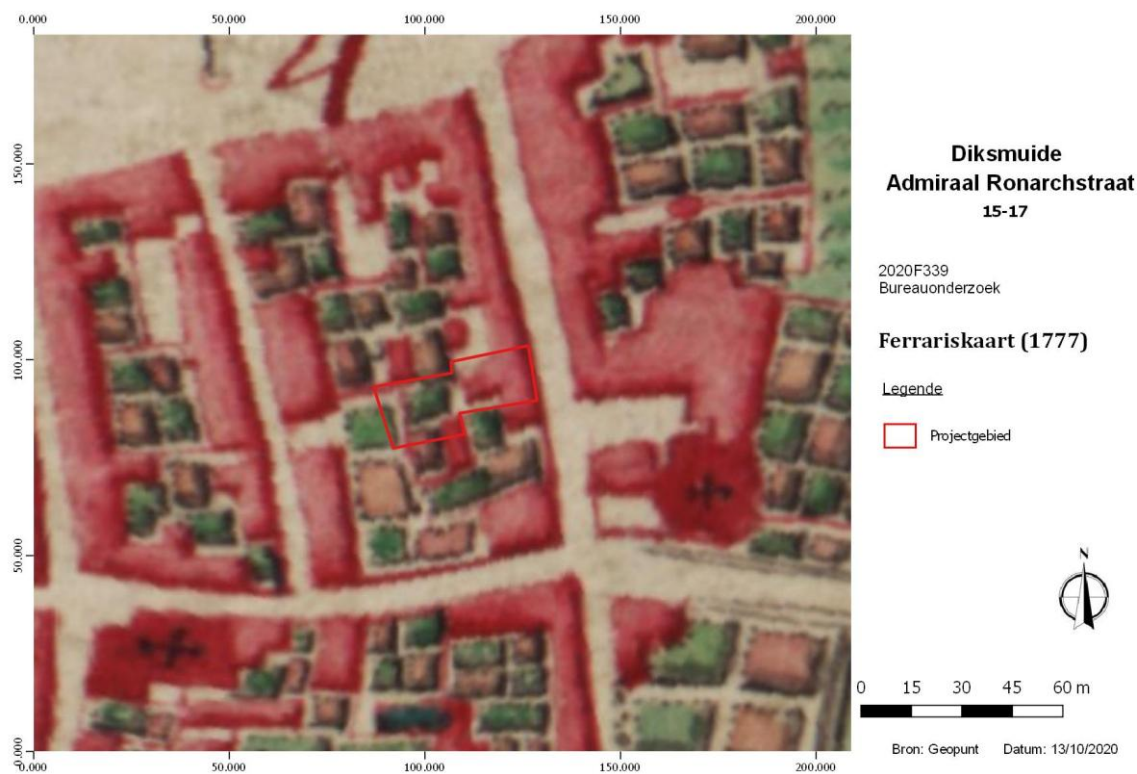
Figuur 24 Detail van de kaart van 1649 met aanduiding bij benadering van het plangebied. (bron: https://uurl.kbr.be/1600991_1649)

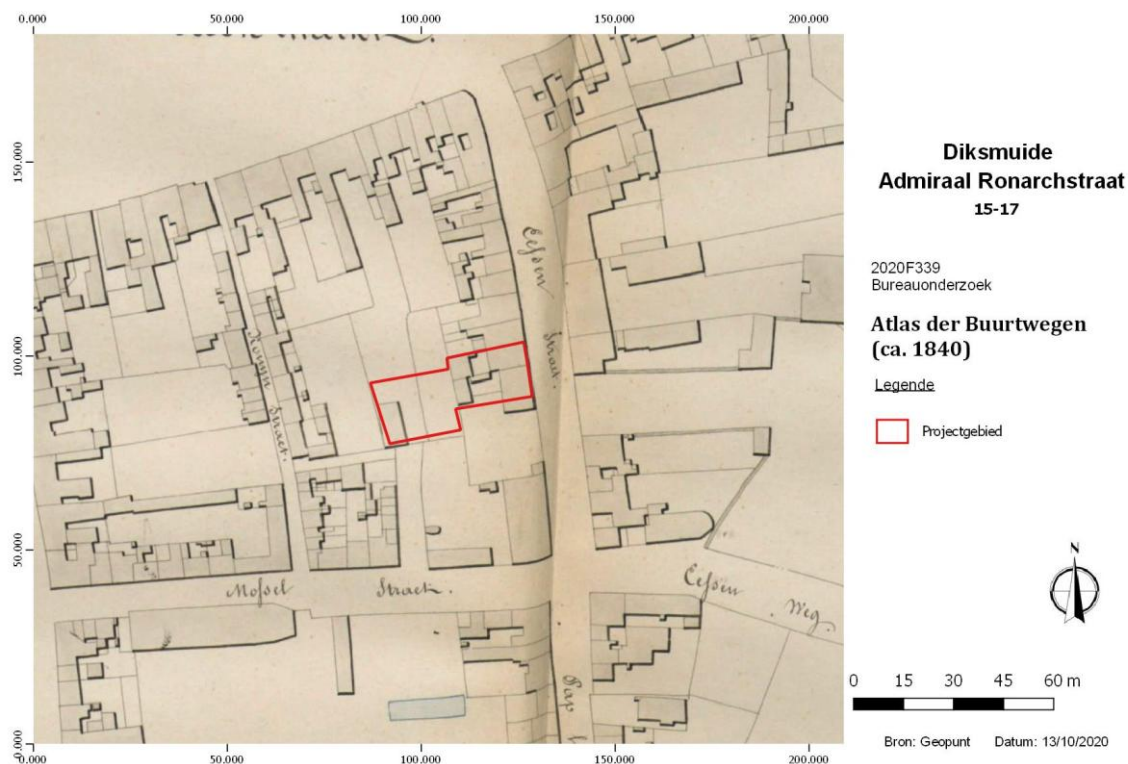
Figuur 25 Frickx-kaart (1744) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 26 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het plangebied.

Figuur 27 Detail van de Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 28 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

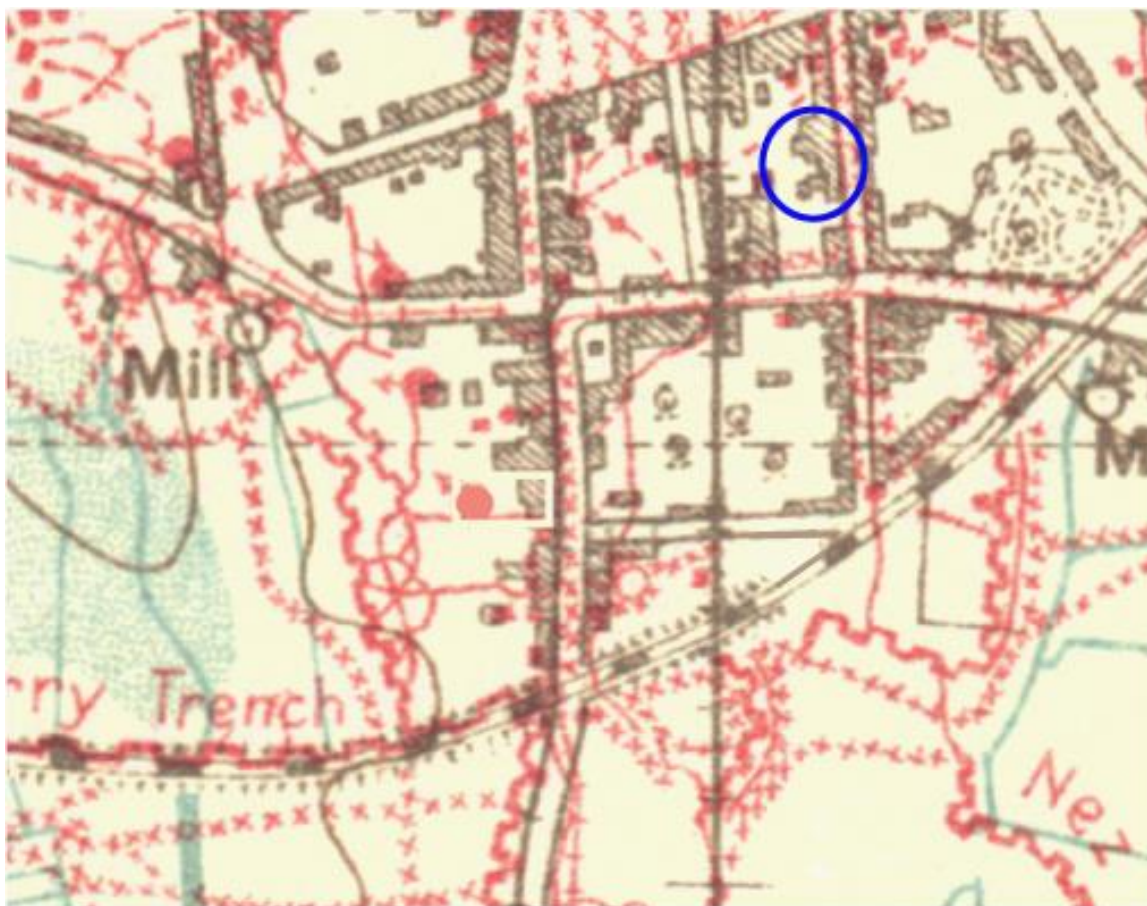
Figuur 29 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

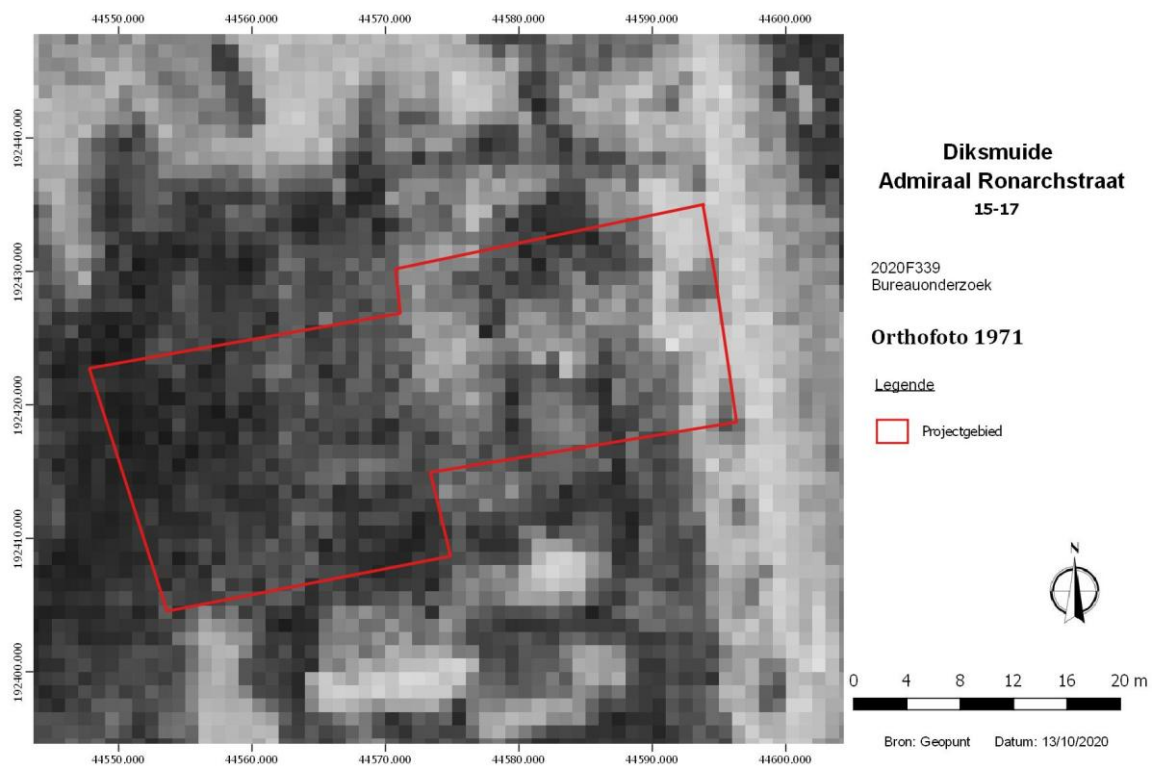
Figuur 30 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

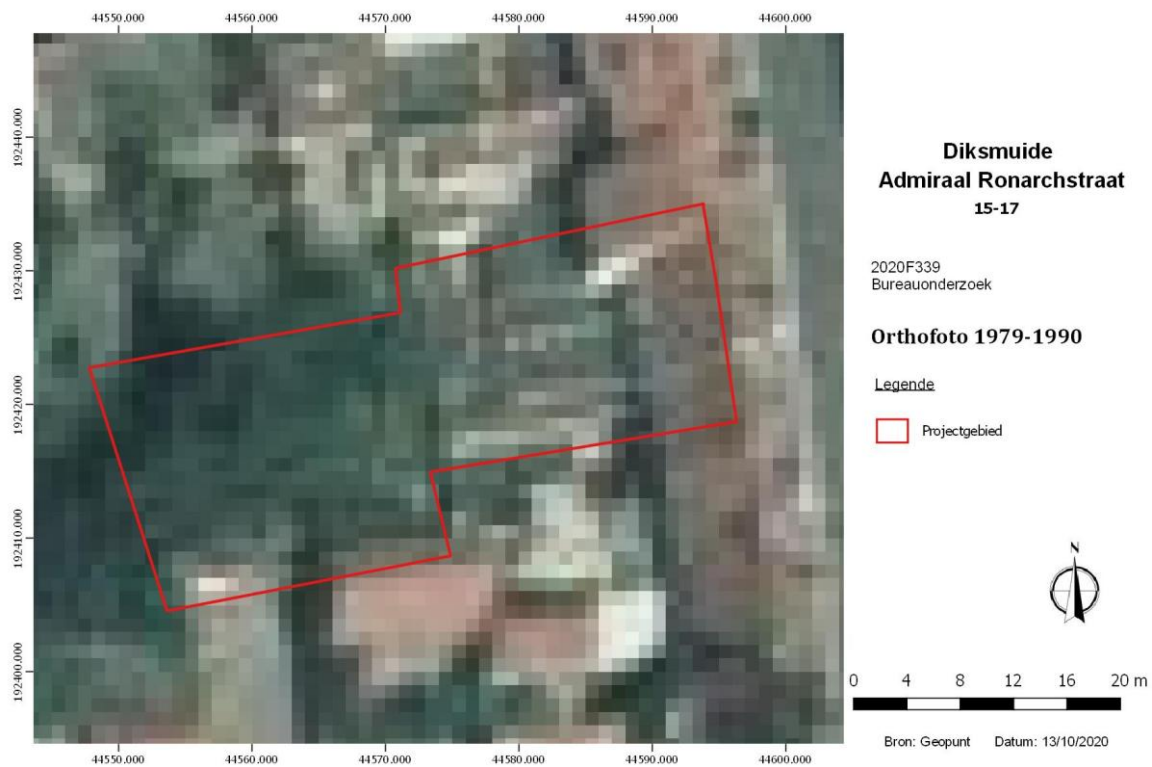
Figuur 31 Loopgravenkaart 7 mei 1917 met aanduiding van het plangebied (gele cirkel). (bron: <https://maps.nls.uk/view/101464855>)

Figuur 32 loopgravenkaart van januari 1918 met aanduiding van het plangebied (groene cirkel) (bron: Memory maps - 10-20NW-2A-170118)

Figuur 33 Orthofoto uit 1971. (bron: geopunt)

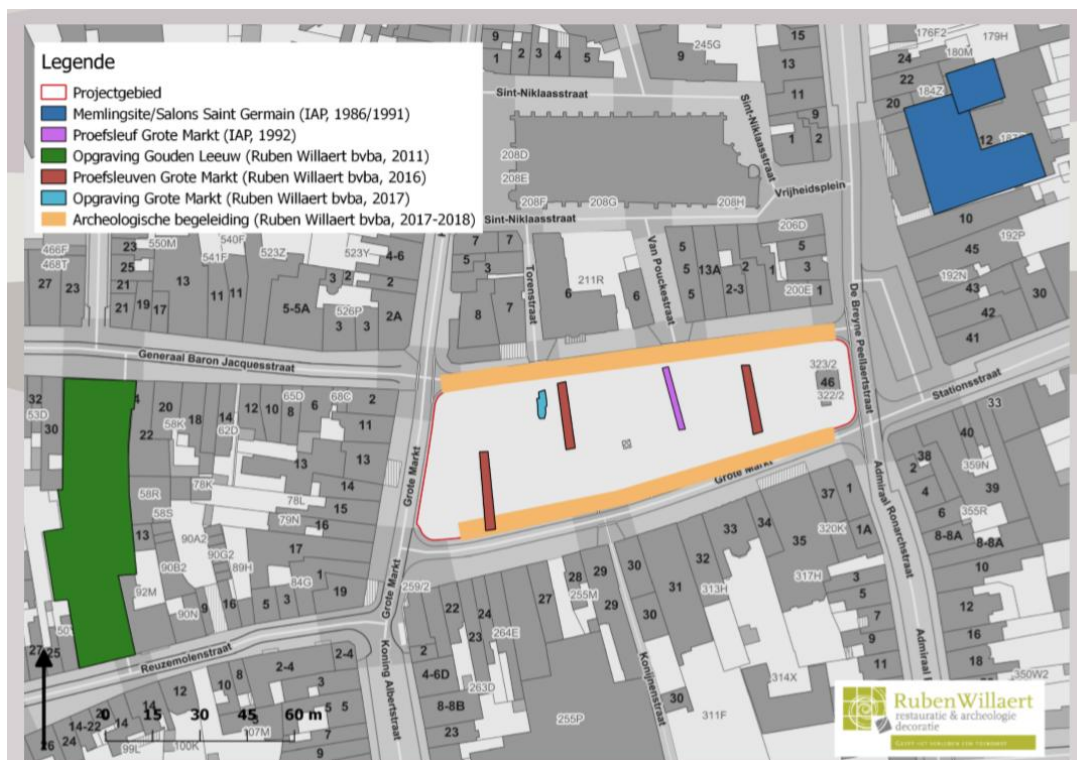
Figuur 34 Orthofoto uit 1990. (bron: geopunt)

4.6. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

De belangrijkste bron voor de archeologische gegevens werd bekomen via de CAI. In onderstaande lijst worden de relevante CAI-items opgesomd. Voor de interpretatie en met het oog op het formuleren van een goede archeologische verwachting van het plangebied wordt een onderscheid gemaakt tussen archeologische prospecties en opgravingen enerzijds en archeologische en historische indicatoren anderzijds.

4.6.1. ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIES EN OPGRAVINGEN

Werfbegeleiding Grote Markt 2016-2018⁶: Naar aanleiding van de heraanleg van de Grote Markt werd een archeologisch onderzoek uitgevoerd in het centrum van de stad. In 2017-2018 werden de rioleringswerken archeologisch begeleidt. Centraal op de Grote Markt werd op 2,6m diepte een middeleeuws loopniveau met trampling sporen aangetroffen. De laag is te dateren in de 13de – 14de eeuw. Deze sporen gaan vooraf aan het ontstaan van de Grote Markt. Bovenop deze laag werd een dik zwart pakket aangetroffen met vrij veel materiaal. Tijdens de begeleiding in het zuiden van de markt werd een grachtstructuur aangetroffen met materiaal uit de 13de eeuw.

Figuur 35 Verschillende onderzoeken op de Grote Markt. (bron: Ruben Willaert bvba)

⁶ Info Janiek De Gryse.

Figuur 36 Een profiel waarop het dikke zwarte (afval)pakket waar te nemen was. (bron: Ruben Willaert bvba)

Cai 156975⁷

Naar aanleiding van het archeologisch onderzoek ter hoogte van de site 'Gouden Leeuw' ten noorden van het plangebied, in het centrum van Diksmuide, werden verschillende archeologische vondsten gedaan. Uit de volle middeleeuwen werd een een gracht met beschoeiing aangetroffen. Deze gracht gaat mogelijk terug op de 9de eeuwse burchtgracht en de gracht rond de prestedelijke kern van de 11de eeuw. Er werden ook heel wat winningskuilen aangetroffen. De klei werd vermoedelijk gebruikt voor de bereiding van huttenleem of bepaalde artisanale activiteiten zoals pottenbakken. Uit de volle middeleeuwen werd ook een zogenaamd zwart pakket gevonden. Uit de late middeleeuwen werd een waterput, een riolering, een beerput en verschillende tonwaterputten gevonden. Er werden ook verschillende baksteenstructuren aangetroffen waaronder een poer, muren, een circulaire structuur, een rechthoekige structuur, een cirkelvormige constructie uit gele baksteen met nog een deel van een bakstenen koepel, een bakstenen vloerrestant, een bakstenen putkraag (mogelijk te interpreteren als een voorraadkuil) en een bakstenen steunbeer.

⁷ PYPE, P., BONCQUET, T. & DE GRUYSE, J. 2011.

CAI 72329⁸

Naar aanleiding van een werfcontrole werden ter hoogte van de De Breyne Peellaertstraat I enkele archeologische vaststellingen gedaan. Er werden o.a. verschillende funderingen uit de middeleeuwen aangetroffen. Er werden ook heel wat afval- en mestkuilen gevonden. Het materiaal dateerde uit de 12de-13de eeuw.

CAI 70318⁹

Naar aanleiding van de bouw van een appartementencomplex met ondergrondse garage werd een archeologische opgraving uitgevoerd ter hoogte van de Kasteelstraat. Er werd verspoeld vondstenmateriaal uit de 8ste tot 12de eeuw aangetroffen in een zandpakket. Er werd ook een deel van het hoofdgebouw van het kasteel uit de 13de eeuw aangesneden.

CAI 209192¹⁰

Ten zuiden van het plangebied werden tijdens een opgraving naar aanleiding van een verkaveling diverse archeologische sporen gevonden. Een eerste groep sporen dateerden uit de romeinse periode. Het betrof concreet enkele greppelstructuren, diverse paalkuilen en afvalkuilen dateerden uit de late middeleeuwen; ze werden teruggevonden samen met enkele grachten en greppels. Als laatste kunnen enkele Duitse loopgraven uit WO I vermeld worden.

CAI 216369¹¹

Ten zuidoosten van voornoemd proefsleuvenonderzoek heeft eveneens een proefsleuvenonderzoek plaatsgevonden naar aanleiding van de heraanleg van het sportcomplex. Dit onderzoek is uitgevoerd door Ruben Willaert in 2017. Bij dit onderzoek zijn eveneens loopgraven uit WO I aangetroffen. Daarnaast is er vondstmateriaal uit de volle-, late- en postmiddeleeuwen ingezameld. Tenslotte heeft dit onderzoek sporen opgeleverd die op basis van de typologische kenmerken geïdentificeerd kunnen worden als funeraire structuren, waarschijnlijk te dateren in het finaal neolithicum tot en met de late ijzertijd. Vervolgonderzoek moet de exacte aard en datering van deze sporen nog uitwijzen.

⁸ DEWILDE, M., ERVYNCK, A., VAN NEER, W., LENTACKER, A. & VAN WANXELE, P. 1992, pp. 49-51.

⁹ PYPE P., M. DEWILDE en F. WYFFELS, 2004, p. 84.

¹⁰ PYPE P., DE SMAELE B. 2015.

¹¹ POLFIET B., SLABBINCK F., 2017.

CAI76866¹²

Naar aanleiding van een controle van de werken werden ter hoogte van het huidige stadshuis heel wat menselijke resten aangetroffen. Deze resten verwijzen naar het historisch kerkhof rondom de Sint-Niklaaskerk. Er werden ook verschillende muren waargenomen, mogelijk een kerkhofmuur waartegen het stadshuis is gebouwd. Andere muurstructuren zijn vermoedelijk resten van de gevangenis uit de 2de helft van de 17de eeuw.

CAI 159767¹³

Tijdens een proefsleuvenonderzoek in de Kasteelstraat werden restanten van middeleeuwse occupatielagen aangetroffen samen met middeleeuws aardewerk. Een puinlaag was een restant van de verwoestingen van WOI.

CAI 160064¹⁴

Tijdens een magnetometrisch en GPR-onderzoek uitgevoerd door P. Masters (Cranfield University) ter hoogte van de Ijzerdijk werden verschillende loopgraven in kaart gebracht.

Nota ID 15586¹⁵: Ter hoogte van de Reuzemolenstraat, ten westen van het plangebied, werd een proefputtenonderzoek en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd naar aanleiding van de bouw van nieuwbouw appartementen. Er werden enkele antropogene accumulatiepakketten gevonden die in verband met de late 12de – 13de eeuwse stadsuitbreiding gezien moeten worden. Verder werden geen toonaangevende sporen aangetroffen die een kenniswinst kunnen genereren.

Nota ID 11313¹⁶: Tijdens een proefsleuvenonderzoek, ten oosten van het plangebied, buiten de laatmiddeleeuwse stadsomwalling, werden postmiddeleeuwse perceelgreppels en WOI inslagsporen aangetroffen.

Nota ID 10401¹⁷: ten westen van het plangebied werd naar aanleiding van de bouw van een nieuw appartementscomplex en een OCMW-gebouw een archeologisch proefputtenonderzoek uitgevoerd. De bodem ter plaatse was ernstig verstoord door het gebouw dat reeds binnen het plangebied stond. Er werden zeer weinig relevante archeologische sporen aangetroffen.

¹² DEWILDE M., 2011.

¹³ WUYTS F. & DECONYNCK J. 2011..

¹⁴ MASTERS P. 2012.

¹⁵ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/15586>

¹⁶ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/11313>

¹⁷ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/10401>

Nota ID 10048¹⁸: Ter hoogte van Wilgendijk 5, in het noorden van de stad werd naar aanleiding van de bouw van een appartementscomplex een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. In eerste instantie werd een vrij dik puinpakket aangetroffen dat in verband gebracht kan worden met de wederopbouw na de Eerste Wereldoorlog. Deonder werd een 0,5m dik ophogingspakket aangetroffen. Onder dit pakket werd een donkerbruin pakket gevonden met een dikte van 0,4m met vrij veel archeologisch materiaal. Dit pakket ruste op geulafzettingen. Een tweede sleuf in het westen van het plangebied bleek volledig verstoord. Er werden geen verdere onderzoeksdaden geadviseerd binnen het plangebied.

Nota ID 8043¹⁹: Aanleiding van dit proefsleuvenonderzoek, ten zuiden van het plangebied was de bouw van een appartementscomplex. Er werden twee parallelle sleuven aangelegd op het terrein. De bodemopbouw kenmerkte zich door een ernstige antropogene verstoring. Er werden geen archeologische sporen aangetroffen en geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Nota ID 3810²⁰: Ten zuidoosten van het plangebied werd een vrij groot proefsleuvenonderzoek uitgevoerd naar aanleiding van de heraanleg van een sportcomplex. De voornaamste aangetroffen sporen bestonden uit funeraire structuren uit de metaaltijden en loopgraven uit WOI. Er werd een vervolgonderzoek geadviseerd binnen een deel van het plangebied.

Nota ID 12683²¹: Aanleiding van dit onderzoek aan de Stationstraat 2-4 was de geplande bouw van assistentiewoningen met gemeenschappelijke functies en een ondergrondse parking. Er werden resten gevonden van de laatmiddeleeuwse stadsgracht, de gebastioneerde vestingsgracht en een loopgraaf uit WOI.

4.6.2. ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE INDICATOREN

CAI 76862²²: Ten zuiden van het plangebied bevond zich het complex van de Zwarte Zusters. De kloostergebouwen met kerk werden uitgebouwd in de late middeleeuwen. Het geheel werd verkocht in 1796. In 1860 werd de kerk afgebroken voor de bouw van een notariswoning.

¹⁸ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/10048>

¹⁹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/8043>

²⁰ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/3810>

²¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/12683>

²² Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie West-Vlaanderen. Gemeente Diksmuide. Deel I: Deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lamprenesse.

CAI 76863²³: Op deze locatie bevindt zich het Sint-Jansgasthuis. Het gasthuis dateert uit de eerste helft van de 16de eeuw. In 1870 wordt het complex vervangen door een neoclassicistisch gebouw. In 1970 wordt alles afgebroken om plaats te maken voor serviceflats.

CAI 74422, 74423 en 74427²⁴

Op deze locaties werden sites met walgracht ontdekt aan de hand van een luchtfotografische studie.

CAI 73060, 73061, 73062 & 73065²⁵

Ter hoogte van deze locaties bevinden zich enkele molens waarvan sommige uit de middeleeuwen stammen.

CAI 73577²⁶

Naar aanleiding van een prospectiethesis werden verschillende artefacten uit de 16de-17de eeuw aangetroffen ter hoogte van de Galileistraat.

CAI 76868

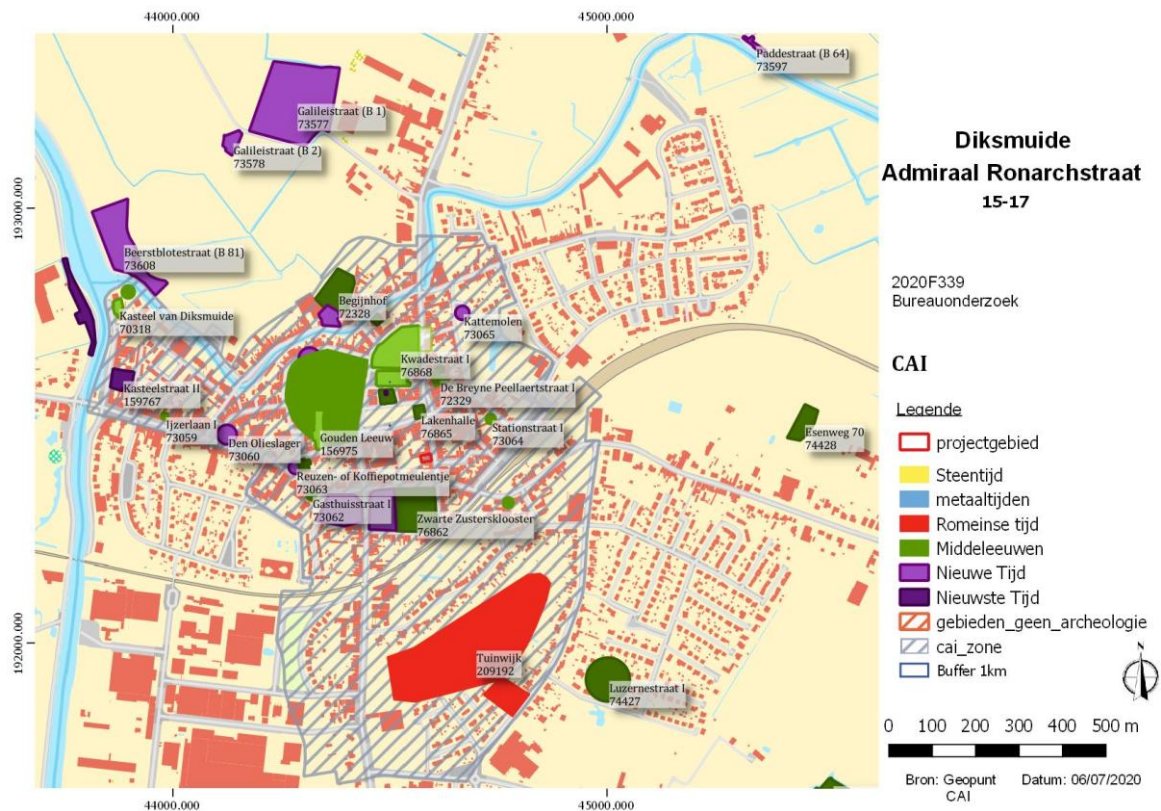
Ter hoogte van de Kwadestraat kon een zogenaamde motte herkend worden in het stratenpatroon aan de hand van cartografisch onderzoek.

²³ Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie West-Vlaanderen. Gemeente Diksmuide. Deel I: Deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lampernisse

²⁴ Ibidem

²⁵ Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie West-Vlaanderen. Gemeente Diksmuide. Deel I: Deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lampernisse.

²⁶ D'HONDT L., 1981.

Figuur 37 CAI (Centraal Archeologische Informatie) op GRB-basiskaart. (bron: CAI en geopunt)

5. SYNTHESE

5.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON

Op basis van bovenstaande informatie kan een archeologisch verwachtingspatroon naar voren worden geschoven. Op een eerste bruikbare kaart, namelijk deze van Deventer uit de 16de eeuw, is het plangebied bebouwd. Het plangebied bevindt zich binnen de contouren van de 13de eeuwse / 14de eeuwse omwalling.

Rondom het plangebied werden al verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd met wisselende resultaten. Ten noorden van het plangebied, ter hoogte van de Grote Markt, werden verschillende opgravingen en onderzoeken uitgevoerd die de geschiedenis van de stad Diksmuide herschreven. Ten zuiden van het plangebied, buiten de laatmiddeleeuwse stadsomwalling werden verschillende structuren uit de metaaltijden, middeleeuwen en WOI aangetroffen.

Archeologische structuren kunnen zich binnen het plangebied bevinden. Er wordt hierbij gedacht worden aan archeologische sporen in de vorm van (middeleeuwse) funderingen, vloerniveau's, werkniveau's, ophogingslagen, stortlagen maar ook beerputten, waterputten en afvalkuilen.

5.2. ONDERZOEKSVRAGEN

Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Diksmuide en meer bepaald de 13de – 14de eeuwse stadsomwalling. Het historisch kaartmateriaal toont aan dat er zich bebouwing binnen het plangebied bevond vanaf zeker de late middeleeuwen. Rondom het plangebied werd reeds archeologisch onderzoek uitgevoerd o.a. op de Grote Markt.

Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Het plangebied is in ruime mate bebouwd, één van de huizen is bovendien deels onderkelderd. De aanwezige structuren zullen vermoedelijk een negatieve impact gehad hebben op de archeologisch resten binnen het plangebied.

Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Ter hoogte van de bestaande bebouwing nrs. 15 en 17 wordt een zekere impact op de bodem verwacht. De bestaande bebouwing wordt gesloopt. Op dezelfde plaats wordt een nieuwbouw gebouwd, gefundeerd door een algemene vloerplaat met vorstranden.

Ter hoogte van de bestaande parking wordt enkel een dunne sleuf gegraven ten behoeve van riolering.

Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. Het historisch kaartmateriaal toont wel aan dat er zeker bebouwing aanwezig was in de late middeleeuwen.

Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Zie Programma van Maatregelen.

6. BESLUIT

Ter hoogte van de Admiraal Ronarchstraat 15-17 in Diksmuide (prov. West-Vlaanderen) wordt een omgevingsvergunningsaanvraag ingediend met betrekking tot stedenbouwkundige handelingen. Het plangebied heeft een oppervlakte van 802m² en ligt binnen de historische stadskern van Diksmuide. Concreet worden twee kantoor/handelsruimtes voorzien en 6 meergezinswoningen.

Historisch kaartmateriaal toont aan dat het plangebied reeds bebouwd is vanaf de late middeleeuwen en dat het plangebied zich binnen de late 13de eeuwse-begin 14de eeuwse omwalling bevindt.

In het centrum van de stad werden reeds verschillende archeologische onderzoek uitgevoerd, met name ter hoogte van de Grote Markt. Op deze locatie konden de o.a. sporen van de prestedelijke nederzetting onderzocht worden (11de eeuw).

Gezien de ligging van het plangebied zal een verdere peiling naar de bewaringstoestand noodzakelijk zijn.

7. BIBLIOGRAFIE

- <https://www.geopunt.be/kaart>
- <https://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>
- <https://maps.nls.uk/ww1/trenches/>

- Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie West-Vlaanderen. Gemeente Diksmuide. Deel I: Deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lampernisse.
- DEWILDE M., 2011, Rapportage vondstmelding. Stadhuis Diksmuide (West-Vlaanderen) 30/07/2011, onuitgegeven rapport.
- DEWILDE, M., ERVYNCK, A., VAN NEER, W., LENTACKER, A. & VAN WANXELE, P. 1992, Stadsarcheologisch onderzoek in Diksmuide (W.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 15, pp. 49-51.
- D'HONDT L., 1981, Archeologisch onderzoek in de gemeente Beerst, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, vakgroep Archeologie RUG.
- MASTERS P. 2012, Archaeological and landscape Survey of Flanders Fiels: Geophysical Survey of WW1, Cranfield Forensic Institute Report no. 54.
- POLFIET B., en SLABBINCK F., 2017. *De Pluimen (Diksmuide, West Vlaanderen)*: Nota. Ruben Willaert bvba.
- PYPE P., DE SMAELE B. 2015: Diksmuide Tuinwijkje, ADEDE archeologisch rapport 44, Gent.
- PYPE, P., BONCQUET, T. & DE GRYSE, J. 2011: Archeologisch onderzoek op de Gouden Leeuw-site (Diksmuide, prov. West-Vlaanderen), onuitgegeven rapport Ruben Willaert bvba, Lapeirre woningbouw bvba.
- PYPE P., M. DEWILDE en F. WYFFELS, 2004, Het kasteel van Diksmuide (W-Vl), in: *Archaeologia Mediaevalis* (kroniek) 27, p. 84.
- STICHELBAUT B. & BOURGEOIS J. 2009, The aerial imagery of World War One: A unique source for Conflict and Landscape Archaeology, in: *Photogrammetrie Fernerkundung Geoinformation* 3/2009, pp. 235-244.
- VAN RANST E. & SYS C. 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1x20 000)*, onuitgegeven rapport.

- WUYTS F. & DECONYNCK J. 2011, Diksmuide Kasteelstraat. Rapportage archeologisch proefsleuvenonderzoek 26/10/2011 - 28/10/2011, GATE-rapport 31.

8. FIGURENLIJST

Figuur 1 Historische stadskern Diksmuide en aanduiding projectgebied (rood kader). (bron: https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140003)	5
Figuur 2 Beslissingsboom, criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, deel 1. (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed)	6
Figuur 3 Recente orthofoto met aanduiding van het projectgebied (rood kader) (bron: geopunt).	8
Figuur 4 Plan bestaande toestand.....	9
Figuur 5 Zicht op de facade van de woningen. (bron: erkend archeoloog)	10
Figuur 6 Inplantingsplan. (bron: opdrachtgever)	12
Figuur 7 Uitsnede uit het ontwerpplan. (bron: opdrachtgever)	12
Figuur 8 Doorsnede van de nieuwbouw. (bron: opdrachtgever)	13
Figuur 9 Uitsnede uit het rioleringsplan. (bron: opdrachtgever)	14
Figuur 10 Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt en NGI) ..	16
Figuur 11 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt en NGI).....	16
Figuur 12 Kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers. (bron: geopunt)	17
Figuur 13 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	18
Figuur 14 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (bron: geopunt)	18
Figuur 15 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	19
Figuur 16 De bodemkaart en situering van het plangebied. (bron: geopunt)	20
Figuur 17 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	21
Figuur 18 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	22
Figuur 19 Uitleg quartair type 1. (bron: geopunt)	22
Figuur 20 Reconstructie van de stadsontwikkeling op de kadasterkaart van Popp met aanduiding van het onderzoeksterrein (rood). (DEWILDE 1986, 134-157.)	27
Figuur 21 Projectgebied weergegeven op de kaart Deventer (1550-1565) van Diksmuide (bron: https://uurl.kbr.be/1043790)	31

Figuur 22 Projectgebied weergegeven op de kaart van Vedastus Du Plouich, ca.1640 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).....	32
Figuur 23 Kaart uit 1649 met aanduiding van het plangebied. (bron: https://uurl.kbr.be/1600991_1649).....	32
Figuur 24 Detail van de kaart van 1649 met aanduiding bij benadering van het plangebied. (bron: https://uurl.kbr.be/1600991_1649).....	33
Figuur 25 Frickx-kaart (1744) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	33
Figuur 26 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het plangebied.....	34
Figuur 27 Detail van de Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt).....	34
Figuur 28 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	35
Figuur 29 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	35
Figuur 30 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	36
Figuur 31 Loopgravenkaart 7 mei 1917 met aanduiding van het plangebied (gele cirkel). (bron: https://maps.nls.uk/view/101464855)	36
Figuur 32 loopgravenkaart van januari 1918 met aanduiding van het plangebied (groene cirkel) (bron: Memory maps - 10-20NW-2A-170118)	37
Figuur 33 Orthofoto uit 1971. (bron: geopunt).....	38
Figuur 34 Orthofoto uit 1990. (bron: geopunt).....	38
Figuur 35 Verschillende onderzoeken op de Grote Markt. (bron: Ruben Willaert bvba)	39
Figuur 36 Een profiel waarop het dikke zwarte (afval)pakket waar te nemen was. (bron: Ruben Willaert bvba).....	40
Figuur 37 CAI (Centraal Archeologische Informatie) op GRB-basiskaart. (bron: CAI en geopunt)	45